

MALMÖ HÖGSKOLA
Hälsa och samhälle

VART TAR PENGARNA VÄGEN?

EN DESKRIPTIV STUDIE OM PENNINGTVÄTT I
SVERIGE

PONTUS KRÜGER

VART TAR PENGARNA VÄGEN?

EN DESKRIPTIV STUDIE OM PENNINGTVÄTT I SVERIGE

PONTUS KRÜGER

Krüger, P. Vart tar pengarna vägen? En deskriptiv studie om penningtvätt i Sverige. *Examensarbete i kriminologi 15 högskolepoäng*. Malmö högskola: Fakulteten för Hälsa och Samhälle, Institutionen för Kriminologi, 2013.

Abstrakt: Penningtvätt i Sverige är sedan tidigare föga utforskat. I denna studie är syftet att undersöka penningtvätt i Sverige vad det gäller brottsstrukturen, gärningspersoner samt statistiska samband för dessa. Studien är ett uppdrag utförd av Länskriminalpolisen i Skåne. Materialet har bestått av straffrättsliga domslut hämtade ifrån Blendow Lexnovas rättsfallsdatabas. Utifrån domsluten kodades variabler vilka matades in i SPSS där statistiska analyser genomfördes. Resultaten visar bland annat att mest pengar återinvesteras i företag, gärningspersonerna är typiskt män i 40-årsåldern med brottslig bakgrund samt det finns ett flertal statistiska samband mellan olika aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt. I diskussionen framhävs att resultaten möjligen kan användas i uppdragsgivarens operativa verksamhet samt att mer forskning generellt behövs om penningtvätt. En slutsats som dras är att resultaten bör generaliseras med försiktighet då brister återfinns i materialet.

Nyckelord: brottsstruktur, gärningsperson, penningtvätt, statistiska samband.

WHERE DOES THE MONEY GO?

A DESCRIPTIVE STUDY ON MONEY LAUNDERING IN SWEDEN

PONTUS KRÜGER

Krüger, P. Where does the money go? A descriptive study on money laundering in Sweden. *Degree project in criminology 15 högskolepoäng*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Criminology, 2013.

Abstract: Money laundering in Sweden has previously been little explored. The purpose of this study is to investigate money laundering in Sweden in terms of crime structure, perpetrators and statistical correlations for these. The study is a commission issued by the County Criminal Police in Skåne. The material has consisted of criminal judgments downloaded from Blendow Lexnova's database of court cases. Variables were encoded which were entered in SPSS where statistical analyses were conducted, based on the criminal judgments. The results demonstrate, among other things, that most of the money is precipitated in companies, the perpetrators are typically men which are 40 years of age with criminal background and there are a number of statistical correlations between the different aspects of crime structure for money laundering. In the discussion, following things are highlighted: the results can possibly be used in the operational activities of CCP and more research is needed on money laundering in general. A conclusion to be drawn is that the results should be generalized with caution when deficiencies are found in the material.

Keywords: crime structure, money laundering, perpetrator, statistical correlations.

FÖRORD

Att skriva en c-uppsats kan jämföras med att bestiga ett berg. Ibland klättrar man uppåt utan större ansträngning, ibland verkar toppen vara omöjlig att nå. Nu står jag i alla fall på toppen och betraktar min bestigning. En sådan bestigning görs sällan ensam. Härmed vill jag passa på att tacka en del människor. Jag vill börja med att tacka min familj för allt stöd. Bestigningen hade omöjligt kunnat göras utan er. Vidare vill jag tacka handledare Mika Andersson för guidning under klättringen. Slutligen vill jag tacka Stefan Sintéus, chef för Länskriminalpolisen i Skåne, som gjort detta möjligt genom att utfärda uppdraget. Tack till er! Utan er hjälp hade jag fortfarande varit i begynnelsen av min bergsbestigning.

Hässleholm i juni 2013
Pontus Krüger

INNEHÅLL

DEFINITIONER	1
1 INLEDNING	2
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2 BAKGRUND	2
2.1 Vad innebär penningtvätt?	2
2.2 Hur går penningtvätt till?	3
2.2.1 Placering.....	3
2.2.2 Skiktning	4
2.2.3 Integrering.....	4
2.2.4 Återinvestering.....	4
2.3 Penningtvätt i juridisk lagtext	4
2.4 Hur omfattande är penningtvätt?	5
3 TEORI	6
3.1 Rutinaktivitetsteorin	6
3.2 Differentiella associationsteorin	7
3.3 Teoriernas användning i studien.....	8
4 TIDIGARE FORSKNING	8
4.1 Instrumentella brott.....	8
4.2 Penningtvättsmetoder	9
4.2.1 Placering.....	9
4.2.2 Skiktning	10
4.2.3 Integrering.....	11
4.2.4 Återinvestering	12
4.3 Gärningspersoner.....	12
4.4 Summor.....	12
5 METOD	13
5.1 Tillvägagångssätt	13
5.1.1 Motivering till tillvägagångssättet.....	14
5.1.2 Brister med tillvägagångssättet	15
5.2 Material	15
5.2.1 Motivering till materialet	16
5.2.2 Brister med materialet	17
5.3 Variabler	17

5.3.1	Brottsstrukturen.....	17
5.3.2	Gärningspersonernas bakgrunder	18
5.3.3	Brister med variablerna.....	18
5.4	Etiska aspekter	18
6	RESULTAT	19
6.1	Brottsstrukturen.....	19
6.1.1	Instrumentella brott.....	19
6.1.2	Penningtvättsmetoder	19
6.1.3	Summor.....	21
6.1.4	Antal gärningspersoner	22
6.1.5	Funktionärer.....	22
6.1.6	Företagsrelaterad penningtvätt.....	22
6.2	Samband i brottsstrukturen	23
6.3	Gärningspersonernas bakgrunder	26
6.3.1	Kön	26
6.3.2	Ålder	26
6.3.3	Gängtillhörighet	26
6.3.4	Tidigare brottslighet.....	26
6.4	Samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och brottsstrukturen	27
6.5	Sammanfattande resultat	28
7	DISKUSSION	29
7.1	Metoddiskussion	29
7.1.1	Validitet.....	29
7.1.2	Reliabilitet	30
7.1.3	Bristernas påverkan på resultaten	30
7.2	Resultatdiskussion.....	31
7.2.1	Resultaten i relation till teori	31
7.2.2	Resultaten i ljuset av tidigare forskning.....	31
7.2.3	Resultatens användningsområden för uppdragsgivaren	33
7.2.4	Framtida studier om penningtvätt.....	34
8	SLUTSATSER.....	34
	REFERENSER	36
	Författningar	39
	BILAGA 1: VARIABLER FÖR BROTTSTRUKTUREN.....	40
	BILAGA 2: VARIABLER FÖR GÄRNINGSPERSONERNAS BAKGRUNDER.....	42

DEFINITIONER

Penningtvätt definieras som en process genom flera steg vilket leder till att pengar ifrån brottsligt förvärv framstår som intjänade pengar genom legal verksamhet (Jacobson m.fl. 2012).

Instrumentella brott definieras som brott vilka måste genomföras som ett led för att uppnå ett övergripande mål (jfr instrumentellt våld i Brå 2009a).

Ekonomisk brottslighet är brott främst inom näringsverksamheter med motiv att uppnå ekonomisk vinning (Brå 2003).

Placering definieras som ett steg i processen av penningtvätt där pengar ifrån brottsligt förvärv träder in i den legala ekonomin (van Duyne m.fl. 2003).

Skiktning bestäms som ett steg i processen av penningtvätt där förvillande åtgärder antas för att dölja att pengar har förvärvats genom brottslighet (a a).

Integrering anges vara ett steg i processen av penningtvätt där en fiktiv legitim förklaring till de brottsförvärvade pengarnas ursprung skapas (a a).

Återinvestering definieras som ett steg i processen av penningtvätt där brottsligt förvärvade pengar konsumeras i den legala ekonomin (a a).

En *funktionär* är en individ vilken har någon av följande roller i penningtvättsprocessen: kommissionär, smurf, gångare, målvakt eller bulvan.

Kommissionär bestäms som en individ vilken är anlitad att växla eller placera en större summa brottsligt förvärvade pengar i den legala ekonomin som ett steg i penningtvättsprocessen (jfr bulvan i Brå 2005).

Smurf anges som en individ vilken är anlitad att växla eller placera en mindre del av de brottsligt förvärvade pengarna i den legala ekonomin som ett steg i penningtvättsprocessen (Rose 2003).

Gångare definieras som en individ vilken är anlitad att ta ut pengar ifrån banker eller växlingskontor som en förvillande åtgärd i penningtvättsprocessen (RKP 2010).

Målvakt bestäms som en individ vilken anlitas i kriminellt syfte att stå som företrädare för ett företag men som ej har för avsikt att fullfölja uppdraget (a a).

Bulvan anges som en individ vilken anlitas i kriminellt syfte att stå som företrädare för ett företag men som även har för avsikt att fullfölja uppdraget (a a).

Gängtillhörighet avgränsas som när en individ explicit identifieras att vara medlem i en kriminell organisation genom antingen uppbärande av symboler för den kriminella organisationen eller genom andra tillförlitliga uppgifter (jfr Brå 2012).

Företagsrelaterad penningtvätt bestäms som fall där en eller flera av gärningspersonernas egna företag utnyttjas i processen för penningtvätt.

1 INLEDNING

Begreppet penningtvätt myntades under 1920-talet efter den amerikanska maffians verksamhet med tvättautomater (Örnemark Hansen 1998). Maffian investerade pengar i tvättautomater som nyttjades av kunder vilka betalade med kontanta medel (a a). Dessa kontanta medel blandades sedan med maffians illegalt åtkomna pengar (a a). På så vis framstod de illegalt åtkomna pengarna som legala eftersom de återfanns i tvättautomatsverksamheten (a a).

Som kan förstås är penningtvätt ingen ny företeelse. Detta till trots är penningtvätt i Sverige föga utforskat (se bl.a. Engdahl 2010). Många frågor återstår om svensk penningtvätt vilka behöver besvaras. Vilka penningtvättsmetoder används? Hur ser gärningspersonernas bakgrunder ut? Finns det några samband inom penningtvätt? Denna studie är ämnad att bland annat försöka besvara dessa frågor. Mer ingående kommer först studiens syfte och frågeställningar att presenteras. Vidare redogörs det för bakgrund, teori, tidigare forskning samt metod. Efter det redovisas studiens resultat som följs upp av en diskussion. Avslutningsvis redogörs det för slutsatser.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka penningtvätt i Sverige vad det gäller brottsstrukturen, gärningspersoner samt statistiska samband för dessa. Studien är ett uppdrag utfärdat av Stefan Sintéus, chef för Länskriminalpolisen i Skåne. Studien och uppdraget har en utgångspunkt i följande frågeställningar:

1. Hur ser brottsstrukturen ut för penningtvätt?
2. Finns det några statistiska samband mellan olika aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt och hur ser dessa i så fall ut?
3. Hur ser bakgrunderna ut för de gärningspersoner som utför penningtvätt?
4. Finns det några statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder samt olika aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt och hur ser dessa i så fall ut?

2 BAKGRUND

Det finns ett visst operationaliseringsproblem med penningtvätt då forskarlag använder olika definitioner (se bl.a. Brå 2011a, Reuter & Truman 2004 och van Duyne m.fl. 2003). Med anledning av detta ges det nedan en bakgrund om penningtvätt vad det gäller dess innebörd, tillvägagångssätt samt omfattning. En genomgång för penningtvätt i juridisk lagtext redogörs det även för nedan.

2.1 Vad innebär penningtvätt?

För begreppet penningtvätt används en mängd olika definitioner (se bl.a. Reuter & Truman 2004 och Langenskiöld 2007) och således finns ingen etablerad definition i den akademiska litteraturen för penningtvätt (Brå 2011a). Olikheterna av definitionen av penningtvätt har lett till en akademisk tvist inom den vetenskapliga sfären vilket i sin tur har genererat stävja i utvecklingen av forskningen inom fältet (van Duyne m.fl. 2003). Tidigare, i denna studie, definierades penningtvätt som en process genom flera steg vilket leder till att pengar ifrån brottsligt förvärv framstår som intjänade genom legal verksamhet (Jacobson m.fl. 2012). Detta är en definition som används av flera olika forskarlag

(se bl.a. Schneider 2004 och van Duyne m.fl. 2003) och med det som grundval kommer den att tillämpas även i denna studie.

Som framgår av definitionen innebär penningtvätt ett förlopp där pengar med ett brottsligt ursprung ter sig vara pengar som tjänats in på laglig väg (Jacobson m.fl. 2012). Det handlar mångt och mycket om att dölja pengarnas brottsliga ursprung (Schneider 2004). En enklare förklaring av penningtvätt är att illegala pengar görs om till legala (Engdahl 2010). Schneider (2004) har uppgett att det finns tre huvudsakliga syften till att penningtvätt används:

- (i) De brottsligt förvärvade pengarna konverteras till en mindre skeptisk källa
- (ii) De brottsligt förvärvade pengarna och dess ägare döljs
- (iii) Det skapar en legitim förklaring till de brottsligt förvärvade pengarna

För att uppnå de tre syftena krävs en process av penningtvätt med olika steg vilka det kommer att redogöras för senare. Ju mer komplicerad en penningtvätt är desto mer "legala" ser pengarna ut att vara (Schneider 2004). Att illegala pengar framställs som legala innebär att samhällets institutioner har svårare att identifiera att pengarna har ett brottsligt ursprung (a a). Örnemark Hansen (1998) och Levi (2002) menar att dras målet med penningtvätt till sin spets handlar det om precis detta. Penningtvätt handlar i slutändan om att kunna investera brottsligt förvärvade pengar i legal ekonomi utan att det misstänks att pengarna är just brottsligt förvärvade (Örnemark Hansen 1998 och Levi 2002).

2.2 Hur går penningtvätt till?

Processen för penningtvätt innehåller, som tidigare nämnts, olika steg (Jacobson m.fl. 2012). Hur många steg som ingår i penningtvättsprocessen varierar dock inom den akademiska litteraturen för penningtvätt (se bl.a. Schneider 2004 och Grahn m.fl. 2010). Vanligtvis målas placering, skiktning och integrering upp som steg i penningtvätt (Brå 2011a). I andra studier har det emellertid argumenterats för att ett fjärde steg, återinvestering, ska ingå (van Duyne m.fl. 2003). Penningtvättssteget återinvestering handlar om att brottsligt förvärvade pengar investeras i den legala ekonomin via de tidigare nämnda stegen (a a). Enligt Brå (2007a) finns det begränsade kunskaper om vart pengarna tar vägen vilka är förvärvade genom brottslighet. Vidare menar RKP (2010) att myndigheterna inom rättsväsendet har ett ökat fokus mot var pengarna tar vägen vilka är förvärvade genom brott. Det torde med andra ord vara viktigt att inte bara klarlägga penningtvättsprocessens tre första steg utan även belysa var pengarna investeras efter penningtvätt. Med dessa anledningar som utgångspunkt kommer det att redogöras för penningtvättssteget återinvestering i denna studie tillsammans med de andra penningtvättsstegen placering, skiktning och integrering.

2.2.1 Placering

För att kunna inleda en penningtvättsprocess krävs det att ett tidigare brott har genomförts där pengar har förvärvats. I placeringen, som är det första steget i penningtvätt, träder de brottsligt förvärvade pengarna in i den legala ekonomin via en finansiell institution som exempelvis en bank (Brå 2011a). Pengarna placeras förslagsvis på ett bankkonto (Schneider & Windischbauer 2008). I placeringsfasen kan även fysisk förflyttning av kontanter förvärvade genom brott ske innan de placeras i en finansiell institution (van Duyne m.fl. 2003). Vanligtvis, inom litteraturen för penningtvätt, är den fysiska förflyttningen just en del av placeringsfasen. Emellertid menar en del att den fysiska förflyttningen av

kontanter är ett eget steg i penningtvätt och ska kallas för preparering (Grahn m.fl. 2010). Detta är dock inget vedertaget steg i det vetenskapliga arbetet om penningtvätt (jfr bl.a. van Duyne m.fl. 2003, Reuter & Truman 2004 och Schneider 2004). När penningtvättssteget placering har genomförts har det första (i) syftet till användning av penningtvätt uppnåtts, det vill säga, att pengarna har konverterats till en mindre skeptisk källa (Schneider 2004).

2.2.2 Skiktning

Det andra steget i penningtvättsprocessen är skiktning. Skiktning definierades tidigare, i denna studie, som ett steg i processen av penningtvätt där förvillande åtgärder antas för att dölja att pengar har förvärvats genom brottslighet (van Duyne m.fl. 2003). Exempelvis kan en förvillande åtgärder vara transaktioner mellan olika finansiella institutioner (a a). Flertalet transaktioner gör det svårt att fastställa i allmänhet var pengarna kommer ifrån och i synnerhet att pengarna har ett brottsligt ursprung (a a). Genom skiktningssfasen i penningtvättsprocessen uppnås det andra (ii) syftet till användning av penningtvätt, närmare bestämt, att de brottsligt förvärvade pengarna och dess ägare döljs (Schneider 2004).

2.2.3 Integrering

Integreringen i penningtvättsprocessen, som är det tredje steget, innebär att det skapas en fiktiv legitim förklaring till de brottsliga pengarnas ursprung (Brå 2011a). Ett exempel på en fiktiv legitim förklaring kan vara att en fastighet har sålts och på så sätt framställs det som att de brottsligt förvärvade pengarna har anskaffats på ett lagligt sätt (van Duyne m.fl. 2003). Genom integreringen uppnås det tredje (iii) syftet till användning av penningtvätt nämligen att just en legitim förklaring till de brottsliga pengarnas ursprung har skapats (Schneider 2004). Pengarna är nu framställda som lagliga och är därmed integrerade i den legala ekonomin (Brå 2011a).

2.2.4 Återinvestering

Återinvesteringen är det sista steget i en penningtvätt. Med återinvestering inom penningtvätt menas att de tvättade pengarna investeras huvudsakligen i lagliga verksamheter (Brå 2011a). En förutsättning för detta steg är dock att de tidigare tre stegen i penningtvätten har lyckats (van Duyne m.fl. 2003). Har de tre tidigare stegen genomförts på ett bra sätt är sannolikheten stor att de från början brottsligt förvärvade pengarna kan investeras i den lagliga ekonomin utan att dra till sig några misstankar (a a). När återinvesteringen är genomförd har även det huvudsakliga målet med penningtvätt uppnåtts, det vill säga, att kunna investera brottsligt förvärvade pengar i legal ekonomi utan att det misstänks att pengarna är just brottsligt förvärvade (Örnemark Hansen 1998 och Levi 2002).

2.3 Penningtvätt i juridisk lagtext

I dagsläget finns det inget brott i svensk lagstiftning som heter penningtvätt (Brå 2011a). Emellertid återfinns vissa typer av penningtvätt i svensk lag med andra rubriceringar. Dessa rubriceringar är penninghäleri (9:6a BrB) och penninghäleriförseelse (9:7a BrB) vilka kan kallas för de straffbara formerna av penningtvätt i Sverige (Brå 2011a och Jacobson m.fl. 2012). För att penninghäleri och penninghäleriförseelse ska bli aktuella som tillämpning i rättsfall krävs det att ett tidigare brott har skett där det förvärvats pengar (Jacobson m.fl. 2012). Det tidigare brottet måste dessutom specificeras och styrkas i sin helhet (a a). Det räcker således ej med att konstatera att pengarna kommer ifrån ospecificerad

kriminell verksamhet (Jacobson m.fl. 2012). Vidare för att dessa rubriceringar ska bli aktuella krävs det att någon annan än de personerna som från början förvärvade pengarna genom ett specifikt brott genomför själva penningtvätten (Brå 2011a). De som genomför penningtvätten får alltså inte ha deltagit i förvärvandet av de brottsligt åtkomna pengarna för att de ska kunna dömas till penninghäleri eller penninghäleriförseelse (a a).

Skillnaden mellan penninghäleri och penninghäleriförseelse är kopplat till uppsåtet. Penninghäleri döms den till som har dolt pengarnas kriminella ursprung alternativt varit likgiltig inför pengarnas ursprung, följaktligen likgiltighetsuppsåt (Dahlström m.fl. 2011). Vidare döms den till penninghäleriförseelse som dolt pengarnas brottsliga ursprung men som ej insett att pengarna har varit kriminellt åtkomna fast att denna haft anledning att misstänka det (a a).

Som framgick ovan är det olagligt med penningtvätt då den genomförs av någon annan än den som förvärvade pengarna genom ett specifikt brott (Brå 2011a och Jacobson m.fl. 2012). Dock är det inte olagligt att tvätta pengar om samma individ, som förvärvade pengarna genom ett specifikt brott, också genomför själva penningtvätten, så kallad ”självtvätt” (Brå 2011a). Viss penningtvätt är med andra ord laglig i Sverige. Laginrättarna menar att det räcker med att individerna döms för det specifika förbrottet där pengarna förvärvades och ej för själva penningtvätten (Jacobson m.fl. 2012). Emellertid har SOU (2012) genom en utredning föreslagit att penningtvätt bör bli aktuellt även i fall där pengarna härrör ifrån kriminell verksamhet utan att ett förbrott har specificerats och styrks samt att en kriminalisering av ”självtvätt” bör ske. Utredningen har dock ännu ej lett till någon proposition (Regeringskansliet 2013).

Internationellt sett har lagar om penningtvätt genomgått stora förändringar (Jacobson m.fl. 2012). Sverige är dock ett exempel där lagen ej har genomgått några större sådana. Financial action task force on money laundering (FATF), som är en internationell organisation vilka arbetar med att motarbeta penningtvätt, har utvärderat hur Sverige bekämpar penningtvätt (FATF 2006). Dessa kom till exempel fram till att Sverige har en bristande lagstiftning mot penningtvätt (a a). Bilden stärks även av Brå (2008) som menar att den svenska lagstiftningen om penningtvätt är oklar. Det är bland annat med utgång i detta som den tidigare nämnda SOU-utredningen inrättades (SOU 2012).

Vad det gäller svensk lagstiftning som berör penningtvätt riktar den sig även till de som ska förhindra penningtvätt (Jacobson m.fl. 2012). Enligt lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism har näringsidkare inom somliga verksamhetsområden en skyldighet att ta till åtgärder för att försvåra att den egna näringsverksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. I den berörda lagen ingår även att främst finansiella institutioner, som banker och växlingskontor, ska anmäla både tvivelaktiga transaktioner i allmänhet och synnerligen transaktioner som överstiger ett värde på 15 000 euro till Finanspolisen. Finanspolisen, som är en sektion under kriminalpolisenheten på Rikskriminalpolisen, är specialiserade på bland annat bekämpning av penningtvätt (Fipo 2012).

2.4 Hur omfattande är penningtvätt?

Då det i svensk lagstiftning ej finns något brott som heter penningtvätt är möjligheterna begränsade vad det gäller identifieringen av fall av penningtvätt

(Brå 2009b och 2011a). Således är det även svårt att uppskatta hur omfattande penningtvätt är i Sverige. Det närmsta det går att komma en uppskattning av penningtvätt är att utgå ifrån statistiken över antalet upprättade penningtvättsrapporter hos Finanspolisen samt antalet anmälda brott av penninghäleri och penninghäleriförseelser. En penningtvättsrapport upprättas av Finanspolisen då en näringsidkare, exempelvis en bank, anmäler en misstänkt transaktion i verksamheten vilken kan röra sig om penningtvätt eller finansiering av terrorism (Fipo 2012). Majoriteten av de anmälda brotten för penninghäleri och penninghäleriförseelser har sin utgång i penningtvättsrapporterna (a a). Dock finns det även andra förfarande som en polisanmälan om penninghäleri eller penninghäleriförseelser kan upprättas (se Engdahl 2010).

I tabell 1 framgår det att penningtvättsrapporterna har i stort minskat men att antalet anmälda brott av penninghäleri och penninghäleriförseelser har ökat. Tabell 1 ger således indikationer på en tvetydlig bild av förekomsten av penningtvätt. Det går att konstatera som en följd av detta att varken statistiken för penningtvättsrapporter eller anmälda brott av penninghäleri samt penninghäleriförseelser är tillräckliga för att undersöka omfattningen av penningtvätt i Sverige (Brå 2009b). Statistiken innehåller även en rad felkällor, som exempelvis förändrade rapporteringrutiner samt mörkertal (Fipo 2012 och Brå 2009b), vilket gör att jämförelsen med omfattningen av penningtvätt blir än mer felaktig. Då det ej finns något brott i svensk lagstiftning som heter penningtvätt innebär det även bristande statistik över fenomenet (Brå 2011a och Brå 2009b). Så länge som SOU:s (2012) förslag om att kriminalisera penningtvätt ej har vunnit laga kraft fås det accepteras att det är högst begränsat och osäkert att sätta något om omfattningen av penningtvätt i Sverige.

Tabell 1. Antalet anmälda penningtvättsrapporter och brott av penninghäleri samt penninghäleriförseelser under perioden 2008-2012.

Källa	2008	2009	2010	2011	2012
Penningtvättsrapporter	13 048	9 137	12 218	11 461	-*
Anmälda brott av penninghäleri och penninghäleriförseelser	173	319	364	507	539

* = Ingen tillgänglig data för året.

Källor: Fipo (2012) och statistikdatabasen över anmälda brott ifrån Brå:s hemsida (www.bra.se).

3 TEORI

I den tidigare litteraturen förklaras penningtvätt, utifrån en kriminologisk synvinkel, med hjälp av rutinaktivitetsteorin (se bl.a. Jacobson m.fl. 2012). Emellertid torde även differentiella associationsteorin kunna lyftas in som en teori vilken kan förklara penningtvätt. Nedan kommer dessa två att behandlas.

3.1 Rutinaktivitetsteorin

Rutinaktivitetsteorins utgångspunkt är att sammansättningar av rutinaktiviteter skapar brottstillfällen (Cohen & Felson 1979). Rutinaktiviteter är sådana aktiviteter som är regelbundna vilka en stor del av befolkningen utför (a a).

Exempel på rutinaktiviteter är att arbeta eller åka och handla (Cohen & Felson 1979). Vidare menar teorin att följande tre element måste sammanfalla i tid och rum för att ett brott ska begås: motiverad gärningsperson, lämpligt objekt samt avsaknad av kapabla vaktare (a a). En motiverad gärningsperson är en individ vilken är benägen att begå brott samt är kapabel att göra handlingar av sin brottsbenägenhet (a a). Med lämpligt objekt menas sådana föremål vilka är bland annat synliga, lättåtkomliga samt värdefulla (a a). Att det finns en avsaknad av kapabla vaktare innebär att det ej finns någon individ, formell som informell, som kan avskräcka brottets genomförande (a a). För att förhindra brott i en situation krävs det enligt teorin att något av elementen saknas eller elimineras (a a).

3.2 Differentiella associationsteorin

Differentiella associationsteorin utgår ifrån processer av associationer, inläring och erfarenheter (Sutherland & Cressey 1955). Teorin menar i stora drag att brott är ett resultat av en individs interaktion med andra individer vilka har brottsliga värderingar (a a). Huruvida individen tar till sig de brottsliga värderingarna eller ej är avhängigt av bland annat associationerna och tidigare erfarenheter (a a). Mer specifikt är teorin uppbyggd av nio teser vilka beskriver processen hur ett brottsligt beteende antas av en individ (a a). De nio teserna presenteras nedan:

1. Brottsligt beteende sker genom inläring. Brottslighet är med andra ord något som lärs in och således ej något vilket ärvs generationer emellan (a a)
2. Det brottsliga beteendet lärs in i en kommunikationsprocess genom interaktioner med andra individer. Denna kommunikation sker främst verbalt men även till viss del genom gester (a a)
3. Inläringen sker främst i mindre intima grupper medlemmarna emellan. Detta innebär att inläring sker interpersonellt och således har medier som tidningar en föga inverkan på brottsligt beteende (a a)
4. I inläringen av brottsligt beteende innefattas (a) brottstekniker vilka kan variera i grad av komplexitet samt (b) säregna motiv, rationaliseringar och värderingar för den aktuella brottsligheten (a a). Sammanfattningsvis kan sägas att inläringen av brottsligt beteende har beståndsdelar av både praktik och normer
5. Inläringen av de säregna motiven och värderingarna sker med utgångspunkt i definitionen av lagen som gynnsam respektive ogynnsam för individen. Huruvida en individ ser lagen som gynnsam respektive ogynnsam är kopplat till människorna i individens omgivning och deras definitioner av lagen (a a)
6. Individen blir brottslig eftersom de prokriminella definitionerna indoktrineras och iakttas i en högre utsträckning jämfört med de antikriminella definitionerna. Sutherland & Cressey (1955) menar att det är just detta som är principen med differentiella associationer. Inläringen sker genom tidigare erfarenheter och det är dessa erfarenheter som avgör ifall definitionen av lagen är gynnsam eller ogynnsam för individen (a a)
7. De differentiella associationerna varierar vad det gäller intensitet, prioriteringar, varaktighet samt frekvens. Med intensitet menas graden av betydelse som personerna i fråga har i individens liv. Vidare avser prioriteringar hur tidigt i livet individen träffar personerna. Varaktighet är kopplat till hur länge individen träffar personerna. Med frekvens menas hur ofta individen träffar personerna (a a)
8. Inläringen av brottsligt beteende består av en process vilken involverar samma mekanismer som i inläringen av andra typer av beteenden. Med andra ord lärs brottsligt beteende in på samma vis som alla andra beteenden (a a)

9. ”Eftersom brottsligt beteende är ett uttryck för generella behov och värderingar, kan det inte förklaras med sådana eftersom icke-brottsligt beteende är ett uttryck för samma sorts behov och värderingar” (Sarnecki 2009, s. 175). Enligt Sutherland & Cressey (1955) kan alltså inte brottsligt beteende förklaras utifrån faktorer som behov och värderingar då dess även återfinns i konventionellt beteende. Således är det andra faktorer som förklara varför en individ begår brott (a a)

3.3 Teoriernas användning i studien

Som tidigare framgått ligger fokus i denna studie på penningtvätt vad det gäller brottstruktur, gärningspersonernas bakgrunder samt samband för dessa. Följaktligen är bland annat kriminologiska teoriers koppling till penningtvätt ej det centrala. Med detta som bakgrund kan det förstås att rutinaktivitetsteorin samt differentiella associationsteorin kommer endast att ha en begränsad roll i denna studie. Teorierna kommer dock att användas i avsnittet *Diskussion* för att sätta studiens resultat i relation till just de teoretiska aspekterna av penningtvätt.

4 TIDIGARE FORSKNING

Penningtvätt är ett globalt problem (van Duyne m.fl. 2003) vilket torde innebära att forskning om området är ett ytterst måste för att kunna bekämpa det. Brå (2011a) menar att det internationella kunskapsläget om penningtvätt är relativt bra. Detta är det dock få som håller med om. Schneider (2004) anser att det finns stora brister i kunskapen om penningtvätt generellt sett. Mer specifikt menar Reuter & Truman (2004) att det finns en avsaknad av forskning om gärningspersonerna till penningtvätt samt Engdahl (2010) anser att det existerar få studier som visar vart pengarna tar vägen efter penningtvätt. Anledningen till att kunskapsläget inom penningtvätt är ofullständigt har enligt Harvey (2005) att göra med bristen på tillgänglig data om penningtvätt.

Enligt Reuter & Truman (2004) består den internationella akademiska litteraturen om penningtvätt främst av kriminologiska (se bl.a. Schneider 2004), historiska (se bl.a. Powis 1992) och ekonomiska analyser (se bl.a. Reuter & Truman 2004) samt även studier om penningtvättslagar (se bl.a. Gold & Levi 1994). För Sverige ser dock litteraturen annorlunda ut. Före 1990-talets slut hade penningtvätt ej undersökts i Sverige (Örnemark Hansen 1998). Sedan dess har ett mindre antal studier av akademisk karaktär publicerats om penningtvätt (se bl.a. Brå 2011a och Engdahl 2010). Förövrigt är det polisen som stått för kartläggningen av penningtvätt i Sverige (se bl.a. RKP 2010 och Fipo 2012).

Trots att vissa menar att det finns en brist i kunskapen om penningtvätt har det likväl publicerats en del tidigare forskning. Nedan redogörs det för denna tidigare forskning och dess olika nyanser.

4.1 Instrumentella brott

Instrumentella brott definierades tidigare, i denna studie, som brott vilka måste genomföras som ett led för att uppnå ett övergripande mål (jfr instrumentellt våld i Brå 2009a). Applicerat på denna studie är det övergripande målet penningtvätt samt de instrumentella brotten är de brott där pengarna har förvärvats innan penningtvätten, även kallat förbrott till penningtvätt (Grahn m.fl. 2010). Penningtvätt sammankopplas ofta med instrumentella brott vilka tillhör sedvanliga former av organiserad brottslighet som exempelvis narkotikabrott (Brå

2011a). Det finns emellertid en delad syn på huruvida vanligt det är med penningtvätt för narkotikabrott (Brå 2007a). En del menar att det finns ett begränsat behov av att penningtvätta vinster ifrån narkotikabrott (van Duyne m.fl. 2003, Brå 2007a och 2007b) medan andra anser att just narkotikabrott är den brottstyp som genererar mest penningtvätt (Arlacchi 1993, Örnemark Hansen 1998, Kochan 2005 och Levi 2002). En anledning till de skilda uppfattningarna tros vara att forskarlagen har haft olika definitioner av penningtvätt som utgångspunkt (Brå 2011a). Att narkotikabrott har pekats ut som ett av de instrumentella brott som genererar mest penningtvätt kan även bero på att just narkotikabrott är en av de högst prioriterade brottstyperna av rättsväsendet och således upptäcks fler sådana fall jämfört med andra (Reuter & Truman 2004).

Det finns dock andra instrumentella brott till penningtvätt än narkotikabrott. Schneider (2004) lyfter fram att andra typiska förbrott till penningtvätt är smugglings- och tillgreppsbrott. Brå (2007a) menar att penningtvätt används mest efter att pengar har förvärvats genom ekonomiska brott. Detta är något som Brå (2011a) delvis håller med om då de i sin studie kom fram till att skattebrott är det vanligaste instrumentella brottet till penningtvätt. Ekonomisk brottslighets framträdande roll i penningtvätt förstärks ytterligare genom Reuter & Trumans (2004) studie då de kom fram till liknande resultat. Reuter & Truman (a a) drog även slutsatsen att människohandel är ett instrumentellt brott vilket genererar mycket penningtvätt.

4.2 Penningtvättsmetoder

Penningtvätt är en handling, som angränsar till det kriminella, med en mångfald av metoder (RKP 2010 och Reuter & Truman 2004) och det utvecklas ständigt nya (Grahn m.fl. 2010 och Langenskiöld 2007). Utvecklingen av metoder sker i takt med att kontrollerna för penningtvätt blir mer rigorösa av de finansiella institutionerna (Unger & den Hertog 2012). Penningtvättsmetoderna torde vara den mest belysta delen av penningtvätt inom den tidigare forskningen (Engdahl 2010). Här har genomförts kartläggningar på så väl internationell (se bl.a. van Duyne 2003) som nationell nivå (se bl.a. Engdahl 2010). Emellertid finns det metoder som har identifierats internationellt men som ej påträffats i Sverige och vice versa (RKP 2010). De penningtvättsmetoder som har kunnat identifieras för varje penningtvättssteg redovisas nedan.

4.2.1 Placering

För att de brottsförvärvade pengarna ska kunna träda in i den legala ekonomin måste de placeras någonstans (Brå 2011a). Är de brottsförvärvade pengarna kontanter krävs det dock först att pengarna transporteras till den plats där placeringen ska ske (a a). Transporten brukar kallas för förstadiet till placeringen (a a). Handlar det dessutom om en mängd kontanter av mindre valörer sker vanligtvis först en växling till större valörer (Schneider 2004). Detta för att minska risken för misstankar om penningtvätt senare vid själva placeringen (a a). Vid just växlingen har tidigare studier och rapporter om penningtvätt lyft fram flera olika tillvägagångssätt. Ett av dessa är så kallad smurfing (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003, Brå 2006 och Rose 2003). Smurfing innebär att den som brottsligt förvärvat pengarna anlitar ett flertal smurfar vilka var och en har som uppgift att växla en liten del av pengarna (oftast rör det sig om belopp under 15 000 euro eftersom det för belopp som överstiger detta måste kunna ges en rimlig förklaring till pengarnas ursprung annars genomförs ej växlingen alternativt rapporteras den

till Finanspolisen enligt lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism) för att sedan ge tillbaka dessa till ursprungspersonen mot en mindre ersättning (Grahn m.fl. 2010 och Brå 2006). Ett annat tillvägagångssätt är att en kommissionär anlitas till växlingsuppdraget (se b.la. RKP 2010 och Brå 2005). En kommissionär anlitas för att denna ska växla alla de brottsförvärvade pengarna samtidigt (Brå 2005). Med detta tillvägagångssätt görs en chansning och det bortses ifrån att handlingen kan generera i en penningtvättsanmälan alternativt ej gå igenom (a a). Som kommissionär anlitas oftast en person utan historik i belastningsregistret och denna vet ej heller vid växlingstillfället om att pengarna härrör ifrån brott (a a). Att just denna typ av individ anlitas som kommissionär handlar om att sannolikheten är större att växlingen går igenom jämfört med en person med ett kriminellt förflutet samt i fall då det finns en vetskap om pengarnas brottsliga ursprung (a a).

Efter det eventuella förstadiet med transport och växling av kontanter sker själva placeringen. Den vanligaste metoden är att pengarna sätts in på ett bankkonto (van Duyne m.fl. 2003, Brå 2006 och Schneider 2004). Insättningen kan göras av den individ vilken har förvärvat pengarna genom brott men förfarandet med smurfing eller en kommissionär, som det redogjordes för tidigare, kan även användas här (Brå 2011a). I detta fall innebär det vid smurfing att ett antal smurfar sätter in ett mindre belopp (under 15 000 euro) vardera av de brottsförvärvade pengarna på olika bankkonton (Brå 2011a) och vid användning av en kommissionär sätter en anlitad person in hela beloppet på ett bankkonto (a a).

En ovanligare placeringsmetod är att pengarna placeras direkt i något gods, som i ett fordon, för att sedan säljas eller överlåtas direkt (Reuter & Truman 2004 och Schneider 2004). Försäljningen eller överlåtet ingår emellertid i skiktning- och integreringsstegen vilka är de nästkommande faserna i en penningtvätt (Reuter & Truman 2004 och Schneider 2004).

4.2.2 Skiktning

Skiktningen går ut på att dölja pengarnas brottsliga ursprung genom förvillande åtgärder (van Duyne m.fl. 2003). Ett exempel på en skiktningmetod är att ta ut de placerade pengarna i postväxlar för att sedan lösa in dessa igen (Brå 2011a och Schneider 2004). Den vanligaste skiktningmetoden är dock att pengarna förflyttas mellan olika bankkonton (Brå 2011a, van Duyne m.fl. 2003 och Reuter & Truman 2004). Vanligtvis sker förflyttningarna via elektroniska transaktioner (Örnamark Hansen 1998 och van Duyne m.fl. 2003) men även fysiska uttag av pengar ifrån ett bankkonto som sedan sätts in på ett annat förekommer (Schneider 2004 och Brå 2007a). De fysiska uttagen sker oftast av en så kallad gångare (RKP 2010). En gångare är en individ som är anlitad att göra just de fysiska uttagen och insättningarna på bankkonton (a a). Vad det gäller de elektroniska överföringarna kan dessa ske i formella betalningssystem som banker, växlingskontor eller kreditkortsföretag men även i alternativa system som med Hawala banking (Brå 2006). Hawala banking innebär att det görs förflyttningar av pengar vilka ej lämnar några elektroniska spår efter sig då det står utanför det lagreglerade finanssystemet (Jacobson m.fl. 2012). Mer ingående utgår Hawala banking ifrån att en förflyttning av pengar innehåller fyra parter vilka är en avsändare, två betalningsförmedlare och en mottagare (Brå 2006). Förfarandet inleds med att avsändaren meddelar betalningsförmedlare A att denna vill förflytta pengar till mottagaren (a a). Pengarna som avsändaren vill förflytta betalas in till betalningsförmedlare A (a a). Betalningsförmedlare A tar då kontakt med

betalningsförmedlare B och skickar pengarna ifrån avsändaren till denna samt meddelar en kod som måste uppges för att få pengarna utbetalade (Brå 2006). Avsändaren kontaktar samtidigt mottagaren om samma kod (a a). Mottagaren uppger sedan koden hos betalningsförmedlare B och får då pengarna utbetalade till sig (a a).

Exemplet med Hawala banking innehåller överföringar mellan olika länder (a a). Det är ej heller ovanligt att överföringar i de formella betalningssystemen sker över nationsgränser (Reuter & Truman 2004). Emellertid är det ej ett måste i skiktningsteget då studier har visat att många överföringar sker inom ett och samma land (a a).

4.2.3 Integrering

Integreringen används i penningtvättsprocessen för att skapa en legitim förklaring till pengarnas ursprung (Brå 2011a). Metoderna för integreringen är mångfacetterade med en varierad sofistikeringsgrad (a a). Några av de enklare metoderna återfinns inom spelfältet (a a). Här ingår att köpa marker på kasinon som sedan löses tillbaka efter ett tag (Reuter & Truman 2004). Vid inlösningen erhålles ett kvitto vilket visar det belopp som löstes tillbaka (a a). På så vis framställs pengarna som lagligt åtkomna genom spelvinster (a a). Andra metoder inom spelfältet är att köpa vinnande kuponger på travbannor eller lotto (a a).

En annan metod som är flitigt omnämnd i den akademiska litteraturen är att låntas på bank för att tillskriva de brottsförvärvade pengarna som lagliga (Jacobson m.fl. 2012, Brå 2007a och Levi 2002). Vidare menar Reuter & Truman (2004) att branscher som hanterar mycket kontanter utnyttjas vid penningtvätts integrering. De då placerade och skiktade pengarna blandas upp exempelvis med dagskassorna på restauranger och tas sedan ut i lön (a a).

Bland de mer komplexa integreringsmetoderna nyttjas företag (Grahm m.fl. 2010). RKP (2010) menar att i nästan alla fall av penningtvätt är ett eget företag inblandat. Det går att särskilja två typer av företag vilka används i integreringssteget (a a). Det handlar dels om etablerade företag med ett partiellt legitimt syfte, dels om företag som skapas i enbart kriminellt syfte (a a). För de redan etablerade företagen är en metod att det upprättas falska fakturor (RKP 2010 och Grahm m.fl. 2010). Några andra metoder är att företagen uppger att de bildat nyemissioner eller fått kapitaltillskott (Grahm m.fl. 2010). Metoderna för de kriminellt skapta företagen ser annorlunda ut. En metod är att fasadbolag skapas som drivs, utåt sett, enligt alla lagar men all omsättning i företaget innefattar i själva verket penningtvätt (Fipo 2012). Ett mer komplext förfarande är att företag skapas för att sälja varor med hög skatt, oftast punktskattevaror som cigaretter eller bensin (RKP 2010). Varorna säljs och pengar som är brottsligt förvärvade pumpas in i företaget (a a). Innan skatten är betald försätts företaget i konkurs och de skulder som skapats i företaget belastas i konkursboet (a a).

Företag som skapas enbart utifrån ett kriminellt syfte företräds oftast av en målvakt eller en bulvan (a a). En målvakt är en person vilken anlitas i kriminellt syfte att stå som företrädare för ett företag men som ej har för avsikt att fullfölja uppdraget (a a). Målvakten är merendels brottsbelastad sedan tidigare (a a). En bulvan däremot anlitas på samma grunder men skiljer sig åt då denna har för avsikt att fullfölja uppdraget (a a). Genom målvakter och bulvaner är det svårare att knyta de riktiga gärningspersonerna till själva penningtvätten (a a).

4.2.4 Återinvestering

Återinvesteringen handlar om vart pengarna investeras efter de tre föregående penningtvättsstegen (van Duyne m.fl. 2003). Enligt Engdahl (2010) har tidigare forskning i allmänhet försummat pengarnas roll i brottslighet och i synnerhet vad det gäller för penningtvätt. Således finns det få studier som visar mer precist var pengarna tar vägen i återinvesteringen. Likväl finns det några studier och rapporter som gör det. Fipo (2012) anar att en synnerligen stor del av de tvättade pengarna återinvesteras i ny brottslighet. Emellertid är detta en bild som den akademiska litteraturen motsäger. De menar att pengar ifrån penningtvätt investeras enbart i den legala ekonomin (se b.la. Brå 2011a, Reuter & Truman 2004 och Langenskiöld 2007). Vidare anser Brå (2011a) att tanken med penningtvätt är att framställa brottsligt förvärvade pengar som lagliga för att de sedan ska kunna investeras i den legala ekonomi och således torde det ej finnas någon anledning att tvätta pengar som ska återinvesteras i ny brottslighet. Mer specifikt har återinvesteringar i bostäder, bilar och aktier kunnat identifieras (Schneider 2004, RKP 2010 och Örnemark Hansen 1998). RKP (2010) menar även att en del av de tvättade pengarna förs utomlands.

4.3 Gärningspersoner

Om penningtvättsmetoderna är de mest belysta delarna av penningtvätten i den tidigare forskningen (Engdahl 2010) torde gärningspersonerna till penningtvätt vara en av de minst belysta. Reuter & Truman (2004) menar att det finns en stor avsaknad av information om gärningspersonerna som penningtvättar något som bekräftas vid en genomgång av litteraturen på området. Återigen finns det dock några studier som avhandlar ämnet. Brå (2011a) har i sin studie använt ett flertal metoder för att kunna dra slutsatser kring penningtvätt. En av metoderna som användes var samkörningar av olika register (a a). De register som samkördes var Finanspolisens register över personer som ingått i penningtvättsrapporter under 2006 och 2007, Brå:s misstankeregister samt Skatteverkets skatteregister (a a). Genom samkörningarna kunde de bland annat dra slutsatsen att personer som är misstänkta för ekonomiska brott återfinns också mest frekvent i penningtvättsrapporterna i jämförelse med personer som är misstänkta för andra brottstyper (a a). Vidare kom Brå (a a) även fram till att 41 % av personerna i penningtvättsrapporterna var misstänkta för brott under perioden 2003-2007 samt att de i genomsnitt var misstänkta för 8,78 brott var. Detta ger en indikation på att en relativt stor andel av de som återfinns i penningtvättsrapporterna är kriminellt belastade sedan tidigare. Vad det gäller karaktäristikorna för gärningspersonerna vilka var penningtvättsrapporterade var 90 % män och genomsnittsåldern var 41 år (a a).

Reuter & Truman (2004) och Schneider (2004) menar att det är vanligast att en gärningsperson tvättar pengarna ensam. Det är endast i undantagsfall som flera personer involveras (Reuter & Truman 2004). Tas det hjälp av någon i penningtvättsprocessen rekryteras denna oftast utifrån personens egna sociala nätverk (a a). Vidare utförs penningtvätt oftast av gärningspersoner vilka ej är specialiserade på att tvätta pengar (a a).

4.4 Summor

Då det ej i någon större utsträckning har undersökts vart pengarna tar vägen efter penningtvätt är det också svårt att säga hur stora summor som tvättas (Engdahl 2010 & Reuter & Truman 2004). En indikator som kan användas för att göra

någon typ av skattning om hur mycket pengar som tvättas åt gången återfinns i Finanspolisens statistik. Finanspolisen erhåller bland annat statistik över antalet penningtvättsrapporter per år samt den totala inrapporterade summan för alla penningtvättsrapporter över ett år (Fipo 2012). Genom att dividera dessa ges en antydning om hur stora summor som genomsnittligen tvättas vid en penningtvätt. Emellertid innebär en upprättad penningtvättsrapport ej följaktligen att ett fall av penningtvätt har skett (Brå 2011a). Bland de upprättade penningtvättsrapporter återfinns även fall då det funnits en misstanke om penningtvätt ifrån en finansiell institutions sida men som sedan har visat sig vara en laglig affär genom utredningsarbete av Finanspolisen (a a). Andra brister med penningtvättsrapporter som statistik för penningtvätt är att mörkertalet är stort (Brå 2009b och Fipo 2012). Detta måste tas i beaktande. I tabell 2 redovisas vilken summa det har rört sig om i genomsnitt per penningtvättsrapport hos Finanspolisen. Den höga summan för år 2011 är ett resultat av bankernas förhöjda inrapportering till Finanspolisen (Fipo 2012).

Tabell 2. Genomsnittlig inrapporterad summa per penningtvättsrapport hos Finanspolisen under perioden 2007-2011.

	2007	2008	2009	2010	2011
Genomsnittlig inrapporterad summa per penningtvättsrapport	664 563	755 064	663 796	629 344	1 276 161

Källor: Fipo (2010 och 2012).

5 METOD

Jacobsen (2007) anser att alla val som görs i akademiska studier bör beskrivas öppet. I denna del beskrivs, motiveras och kritiserar studiens tillvägagångssätt, material, variabler samt etiska aspekter.

5.1 Tillvägagångssätt

En deskriptiv tvärsnittsstudie med hjälp av statistiska analyser har genomförts. Analyserna har utförts utifrån åtalpunkter och gärningspersoner i straffrättsliga domslut avkunnade i Sverige vilka behandlar penningtvätt. Inledningsvis hämtades domsluten ifrån Blendow Lexnovas databas över rättsfall. En genomläsning av domsluten samt en förkodning genomfördes sedan. Förkodningen gick till på följande vis: vid genomläsningen noterades alla svarsalternativ i Excel utifrån tilltänkta variabler. Exempelvis noterades vilka skiktningmetoder som användes samt hur gamla gärningspersonerna var vid brottstillfället. Med utgångspunkt i förkodningen frambringades därefter lämpliga kategorier inom variablerna vilka sedan matades in i det statistiska datorprogrammet SPSS. Efter den initiala inmatningen skedde vissa omkodningar utifrån de ursprungliga variablerna. Under hela kodningsprocessen har förfarandet granskats och kontrollerats flera gånger.

Två dataset har skapats i SPSS. Det första beskrev brottsstrukturen för penningtvätt och det andra gärningspersonernas bakgrunder. Med hjälp av det första datasetet besvarades frågeställning ett och två samt det andra användes för att ge svar på frågeställning tre och fyra. Med andra ord besvarades, med hjälp av det första datasetet, hur brottsstrukturen ser ut för penningtvätt samt huruvida det

finns statistiska samband mellan olika aspekter av brottsstrukturen. Följaktligen besvarades, genom att använda det andra datasetet, hur gärningspersonernas bakgrunder till penningtvätt ser ut samt huruvida det finns statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottsstrukturen. Vidare för dataseten genomfördes först univariata analyser där stapeldiagram, korstabeller, minimum, maximum, medelvärden samt medianer togs fram. I nästa steg utfördes korelationsanalyser där sambandsmått λ , η och Pearsons r framtogs.

5.1.1 Motivering till tillvägagångssättet

Det nämndes ovan att en deskriptiv tvärsnittsstudie har genomförts. Med andra ord har en kvantitativ metod tillämpats på studien. Kvantitativ metod är lämpligt när det finns en förkunskap om ett fenomen, när förekomsten av fenomenet vill undersökas, då resultaten vill generaliseras samt när resultaten vill presenteras i siffror (Jacobsen 2007, Eliasson 2006 och Karlsson 1999). I denna studie om penningtvätt fanns det förkunskaper om ämnet, förekomsten av penningtvätt ville undersökas, resultaten ville generaliseras till hela Sverige samt resultaten ville presenteras i siffror. Då alla kriterierna för kvantitativ metod uppfylldes för studier valdes denna metod. Emellertid finns det svagheter i kvantitativ metod vilka är styrkor i kvalitativ metod (Jacobsen 2007 och Eliasson 2006). Av den anledningen undersöktes möjligheterna att komplettera med en kvalitativ metod. Utgången var att intervjua individer vilka tidigare varit involverade i penningtvätt. Kontakt togs med 37 ideella föreningar vilka hade forna kriminella som medlemmar. Ingen av föreningarna hade någon medlem med ett förflutet inom penningtvätt vilket gjorde att en kvalitativ metod ej tillämpades och således användes enbart en kvantitativ metod.

I den kvantitativa metoden togs statistiska analyser till hjälp. Detta gjordes då statistiska analyser är användbara för att få överblick av material samt för att söka samband (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2006) vilket var utgångspunkter i studiens frågeställningar. Vidare lämpar sig statistiska analyser då minst 30 enheter återfinns i materialet (Edling & Hedström 2003) vilket det gjorde i detta fall.

Tidigare beskrevs att en genomläsning skedde efter inhämtandet av materialet. Anledningen till detta var att säkerställa att materialet var relevant för studien. Under genomläsningen upptäcktes även vissa mönster vilka ej har behandlats i den tidigare forskningen. Med detta som grundval genomfördes först en förkodning innan den ”riktiga” kodningen. En annan orsak till att en förkodningen upprättades är kopplat till förförståelse. Förförståelse diskuteras vanligtvis för kvalitativa metoder (se bl.a. Malterud 2009). Emellertid torde även förförståelse kunna påverka vissa aspekter i kvantitativa studier. Exempelvis skulle förförståelsen, i detta fall, kunna definiera kategorierna inom variablerna på förhand vilket hade kunnat leda till att viktiga resultat uteslöts. Med anledning av just detta gjordes förkodningen samt kategorierna inom variablerna definierades först efter denna. Vidare vad det gäller den fortsatta kodningen gjordes flertalet granskningar och kontroller för att eliminera inmatningsfel samt felkodningar. Detta är viktigt då inmatningsfel och felkodningar kan orsaka felaktiga resultat (Pallant 2007 och Djurfeldt m.fl. 2010). Omkodningar skedde sedan för att anpassa några variabler till vissa typer av analyser vilket är ett vanligt förfarande vid användning av statistiska analyser (Pallant 2007).

Två dataset upprättades i SPSS. Detta gjordes för att skapa en kongruens med frågeställningarna samt minimera bortfallet inom variablerna. Att minimera bortfallet är alltid att eftersträva då bortfall snedvrider resultat (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2006).

Det redogjordes tidigare för att korrelationsanalyser genomfördes där sambandsmåtteten Lambda, Eta och Pearsons r togs fram. Edling & Hedström (2003) menar att Lambda appliceras oftast vid korrelationsanalyser mellan kvalitativa variabler. Därav användes Lambda vid sådana analyser. Vidare menar Djurfeldt m.fl. (2010) att sambandsmättet Eta tas fram vid korrelationsanalyser mellan kvalitativa och kvantitativa variabler. Med anledning av detta valdes sambandsmättet Eta för den typen av analyser. Slutligen, vad det gäller korrelationsanalyser, nyttjas oftast Pearsons r vid analyser mellan kvantitativa variabler (Edling & Hedström 2003 och Djurfeldt m.fl. 2010) vilket även gjordes i denna studie.

5.1.2 Brister med tillvägagångssättet

De brister som återfinns i tillvägagångssättet kan delvis härledas till att ingen triangulering av metoder genomfördes utan blott en kvantitativ metod användes. Enligt Jacobsen (2007) ger kvantitativa metoder enbart ytlig information vilket kan ses som en nackdel. Vidare finns ett analytiskt avstånd till det som undersöks genom kvantitativ metod (a a). Detta kan leda till en minskad förståelse för undersökningsfältet (a a).

Andra brister i tillvägagångssättet kan återföras till det faktum att studien har en tvärsnittsdesign samt att korrelationsanalyser har brukats. Vid ett sådant förfarande går det ej att bestämma ifall ett samband är ett orsakssamband (Eliasson 2006 och Trochim 2006). För att fastställa ett orsakssamband fodras ytterst en kontroll av tidsföljd samt en uteslutning av andra variablers inflytande på sambandet (Eliasson 2006). Sådana kontroller har ej genomförts i denna studie vilket leder till att det ej går att sia något om kausaliteten för de identifierade statistiska sambanden. Emellertid föreligger det ej heller som krav enligt studiens frågeställningar men kan ses som en brist.

5.2 Material

Materialet består av, som tidigare nämdes, åtalpunkter och gärningspersoner i straffrättsliga domslut avkunnade i Sverige vilka behandlar penningtvätt. Domsluten är avkunnade i samtliga tre insatser för allmänna domstolar vilka är Tingsrätt, Hovrätt och Högsta Domstolen. Vidare är domsluten avkunnade mellan år 2005 till 2012.

Domsluten identifierades med hjälp av Blendow Lexnovas databas över straffrättsliga fall. Blendow Lexnova är en juridisk informationstjänst vilken tillhandahåller bland annat rättsfall (Ekström 2013a). Databasen utgörs av rättsfall som ansvariga för Blendow Lexnova ansetts vara intressanta (Ekström 2013b). För att identifiera domslut vilka behandlade penningtvätt användes sökorden *penningtvätt*, *tvätta pengar*, *tvättade pengar*, *tvättats pengar*, *tvättas pengar*, *penninghäleri* och *penninghäleriförseelse*. Sökorden gav 157 träffar över domslut vilka alla lästes igenom. Emellertid skedde en viss överlappning mellan sökorden och således handlade det ej om 157 unika domslut. Innan genomläsningen ställdes ett antal kriterier upp som var tvungna att uppfyllas i domsluten för att dessa skulle ingå i materialet för studien. Följande kriterier ställdes: (i) domsluten skulle

beröra straffrätt, (ii) domsluten skulle innehålla åtalspunkter vilka berörde penningtvätt utifrån den tidigare uppställda definitionen för begreppet, (iii) återinvesteringsfält skulle framgå i domsluten, (iv) domsluten fick ej överstiga 500 sidor, (v) domsluten skulle vara en fällande dom i sista instans samt (vi) domsluten skulle ha vunnit laga kraft. Efter genomläsningen och utifrån kriterierna återstod sedan 49 unika domslut vilka har utgjort grunden för materialet. Mer ingående består materialet av 101 åtalspunkter och 278 gärningspersoner. Det är utifrån åtalspunkterna som datasetet över brottsstrukturen har skapats samt gärningspersonerna har varit utgångspunkten för datasetet över gärningspersonernas bakgrunder.

Emellertid har även annat material använts i denna studie. Detta material har bestått av böcker, artiklar och rapporter om penningtvätt vilka har använts för att skildra den tidigare forskningen. Materialet påträffades genom sökningar i Libris, Sociological abstract samt Google Scholar. Sökord som nyttjades var *penningtvätt, placering, skiktning, integrering, återinvestering, tvätta pengar, tvättade pengar, penninghäleri, penninghäleriförseelse, money laundering, launder money, laundered money, placement, layering, integration* samt *precipitation*.

5.2.1 Motivering till materialet

I tidigare studier har det pointerats att domslut som material i akademiska studier är i allmänhet användbart och i synnerhet för svårstuderade fält (Paoli 2000 och Brå 2007b). Då penningtvätt som bekant ej är ett självständigt brott i svensk lagstiftning torde detta vara ett svårstuderat fält. Av den anledningen har domslut använts som material. En annan möjlighet hade varit att ha förundersökningsprotokoll som material. Förundersökningsprotokoll består ofta av underlag på flera tusen sidor vilka innehåller allt ifrån registerutdrag till utskriften från telefonavlyssning (Brå 2007c). Ett sådant material hade varit väldigt tidskrävande att gå igenom samt innehåller mycket information som ej behövs till denna studie. Den information som behövdes till denna studie var främst det centrala i rättsfallen. Granström (2006) menar att kärnan i rättsfall avhandlas i domslutens domskäl. På dessa grunder valdes domslut före förundersökningsprotokoll.

Det har flera gånger ovan nämnts att domsluten, vilka behandlar penningtvätt, identifierades med hjälp av Blendow Lexnovas rättsdatabas. Emellertid undersöktes en annan metod för att identifiera fall av penningtvätt. I Brå (2007c) beskrivs ett förfarande där författarna tog hjälp av en chefsåklagare för att urskilja adekvata fall till deras studie. Ett liknande tillvägagångssätt eftersträvades i denna studie. Kontakt togs med Ekobrottsmyndighetens samtliga kammare i Sverige för att få hjälp att identifiera rättsfall vilka innehöll penningtvätt. Intresset var dock svalt ifrån Ekobrottsmyndighetens sida och därav kunde detta förfarande ej tillämpas och således användes Blendow Lexnovas rättsdatabas istället.

Sex stycken kriterier (i-vi) ställdes på domsluten för att de skulle få ingå i studiens material. Några av dessa kriterier behöver en närmare motivering och förklaring till varför de ställdes. Det första som torde behöva en motivering är kriterium iii, att återinvesteringsfält skulle framgå i domslutet. Detta ställdes eftersom det hos uppdragsgivaren för studien fanns ett särskilt intresse att få kunskap om vart pengarna tar vägen efter penningtvätt. Vidare fick domsluten ej överstiga 500 sidor (kriterium iv). Ambitionen med studien var att hinna en genomgång av så

många domslut som möjligt på den korta tidsfristen och därav exkluderades längre domslut till förmån för fler kortare. Emellertid var det endast två domslut som överskred detta. Slutligen ställdes även kriterier om att domsluten skulle innehålla fällande domar i sista instans samt att domsluten hade vunnit laga kraft (kriterier v och vi). Engdahl (2010) menar att när brottslighet undersöks med hjälp av domslut krävs det att domsluten är fällande samt att de har vunnit laga kraft för att få belägg att brott verkligen är begånget. Inkluderas även ogillande domslut är det svårt att sja om vad som egentligen har undersökts (a a). Med detta som bakgrund ställdes de tidigare redogjorda kriterierna v och vi upp.

5.2.2 Brister med materialet

Den största bristen med materialet är att det består enbart av domslut. Brå (2007b) menar att domslut ej ger en fullständig bild av ett fenomen samt att dessa är ett resultat av en selektionsprocess. Vidare menar Engdahl (2010) och Brå (2007b) att domslut endast innehåller information som rättsväsendet är intresserade av och det tar således ej hänsyn till akademiska intressen. Med andra ord är domslut ej producerade för att passa en viss studies frågeställningar vilket leder till att begränsningar medföljer (Engdahl 2010). Andra brister med domslut är att alla uppgifter i dessa ej är vedertagna (Brå 2007d). En del information undanhålls eller förvrängs av gärningspersonerna för att i slutändan generera mildare straff för dessa (a a). Ytterligare en brist är att det finns en viss möjlighet att enbart "förlorarna" inom den undersökta brottstypen uppmärksammas genom domslut (Engdahl 2010). Sofistikerade gärningspersoner och metoder exkluderas då rättsväsendet ej förmår att upptäcka dessa (Brå 2007a).

En annan brist är att Blendow Lexnovas rättsdatabas har använts för att finna materialet. Då denna rättsdatabas endast innehåller domslut vilka har ansetts vara intressanta (Ekström 2013b) utesluts således resterande domslut som har avkunnats i Sverige. Bland de uteslutna domsluten finns eventuellt fall av penningtvätt. Dessa har ej kunnat identifieras för denna studie vilket är en begränsning.

Sammantaget kan sägas att domslut bör beaktas med försiktighet (Brå 2007d). Emellertid var detta det enda tänkbara materialet för att kunna besvara studiens frågeställningar och således valdes detta trots sina brister.

5.3 Variabler

Det är underkunnigt, vad det gäller denna studie, att två olika dataset har skapats för att besvara frågeställningarna. Nedan presenteras de variabler vilka har ingått i de olika dataseten.

5.3.1 Brottsstrukturen

För att besvara frågeställningarna kring brottsstrukturen konstruerades tolv variabler med tillhörande kategorier. Dessa utformades utifrån tidigare forskning, Brottsbalken, specialstrafflagar samt den nämnda förkodningen. Eliasson (2006) menar att variabler bör konstrueras med utgångspunkt i tidigare forskning och empiri. Denna andemening har applicerats i förevarande studie. Vidare för variablerna återfanns inget bortfall för någondera. I *Bilaga 1* redovisas samt förklaras de variabler och kategorier vilka har använts i datasetet för brottsstrukturen.

5.3.2 Gärningspersonernas bakgrunder

Vad det gäller besvarandet av frågeställningarna kring gärningspersonernas bakgrunder skapades sju variabler vilka formulerades med tidigare forskning och förkodningen som grund. För dessa variabler varierade bortfallet mellan 0 och 6,5 %. En angivelse av bortfallet bör alltid göras för att en senare bedömning av dess konsekvenser kan göras (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2006). I *Bilaga 2* redogörs det för variabler och kategorier som har använts i det aktuella datasetet.

5.3.3 Brister med variablerna

Det föreligger vissa brister för några av de använda variablerna. Först bör det dock resoneras kring mer generella perspektiv för flertalet av variablerna. Djurfeldt m.fl. (2010) menar att det finns en risk vid kvantifiering av variabler att värdefull information faller bort eller förvrängs. Detta torde även gälla för denna studie. Med andra ord finns det en möjlighet att information har snedvridits för vissa av de använda variablerna vilket eventuellt hade kunnat undvikas om kvantifieringen hade gjorts annorlunda. Emellertid har kvantifieringen utgått ifrån vedertagen kunskap i form av tidigare forskning och således är det svårartat att argumentera för att den borde ha gjorts annorlunda.

Det nämndes tidigare att bortfallet för vissa av variablerna var upp till 6,5 %. Bortfall är alltid en brist då det förvränger resultatet (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2006). Emellertid är bortfallet i detta fall förhållandevis lågt vilket torde innebära att bristen endast är av smärre karaktär.

Mer specifikt finns det brister med variablerna *Tidigare brottslighet*, *Antal brott* samt *Kriminell karriär*. Dessa har sin utgångspunkt i domslutens föredragande av gärningspersonernas belastningsregister. Enligt lagen (1998:620) om belastningsregister tar uppgifter därifrån bort tidigast fem år efter domslut eller senast 20 år efter avtjänat straff. Det finns med andra ord en risk för att gärningspersonerna i materialet har begått brott tidigare vilka har gallrats bort ur belastningsregistret. Detta har i sådana fall lett till att gärningspersonerna har kodats in i ”fel” kategori. Det borde tas i åtanke vid genomläsningen av resultaten att där kan finnas individer vilka har en tidigare brottslighet, fler antal brott samt en annan kriminell karriär än vad som visas. Emellertid bedömdes belastningsregistret ändå vara av sådan kvalitet att mönster för de aktuella variablerna kunde utrönas och således användes det.

5.4 Etiska aspekter

En etikprövning har gjorts för studien hos Etikrådet på Malmö Högskola vilken har tillstyrkts enligt Dnr HS60-2013/362:1. Trots detta bör ett mer ingående resonemang hållas kring de etiska aspekterna. Jacobsen (2007) menar att det finns flera grundläggande etiska krav vilka bör uppfyllas i en studie. Det etiska krav som främst varit aktuellt i detta fall är kravet på skydd av privatlivet (se a a). Tre delar ingår i detta krav och dessa är kopplade till känslighet, privat sfär samt identifiering (a a). Känslighet och privat sfär handlar om hur känsliga och privata uppgifterna är vilka behandlas i materialet (a a). Vid känsligare och mer privat information ska större belysning göras för att hålla denna konfidentiell (a a). Uppgifter kring brottslighet bör anses vara mycket känsliga och privata. Därav har ej målsnummer bifogats för de domslut som materialet har utgått ifrån, något som Granström (2006) annars rekommenderar. Det finns potential att tänja på etiska regler enligt Jacobsen (2007) om detta innebär större vinster jämfört med vad

kostnaderna är. I denna studie har vinsterna ej ansetts överstiga kostnaderna genom att bifoga målnummer och således har Granströms (2006) rekommendation lämnats därhän.

Vidare bestod kravet på skydd av privatlivet även av identifiering (Jacobsen 2007). Identifiering rör möjligheterna att urskilja specifika individer utifrån studiens innehåll (a a). I denna studie har resultaten och materialet presenterats på aggregerad nivå vilket torde innebära att en identifiering är nästintill omöjlig.

6 RESULTAT

Resultaten för studien redogörs det för enligt de tidigare frågeställningarna. Med andra ord beskrivs resultatavsnittet alltefter följande ordning: brottsstrukturen, samband i brottsstrukturen, gärningspersonernas bakgrunder samt samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och brottsstrukturen.

6.1 Brottsstrukturen

I resultaten för brottsstrukturen av penningtvätt redogörs det för instrumentella brott, penningtvättsmetoder, summor, antal gärningspersoner, funktionärer samt huruvida fallen är företagsrelaterade eller ej.

6.1.1 Instrumentella brott

Som kan ses i diagram 1 var majoriteten av de instrumentella brotten till penningtvätt bedrägeribrott följt av bland annat ekonomiska brott samt narkotikabrott. Bland bedrägeribrotten återfanns förfaranden som främst var kopplade till att gärningspersonerna tog lån i annat namn eller att försäljningsobjekt lades ut på internet vilka betalades av kunder men någon vara levererades sedan aldrig. Vad det gäller de ekonomiska brotten handlade de oftast om företagsrelaterade skatte- och bokföringsbrott. Vidare för övriga brott återfanns där brottstyper som exempelvis dopingbrott samt människohandel.

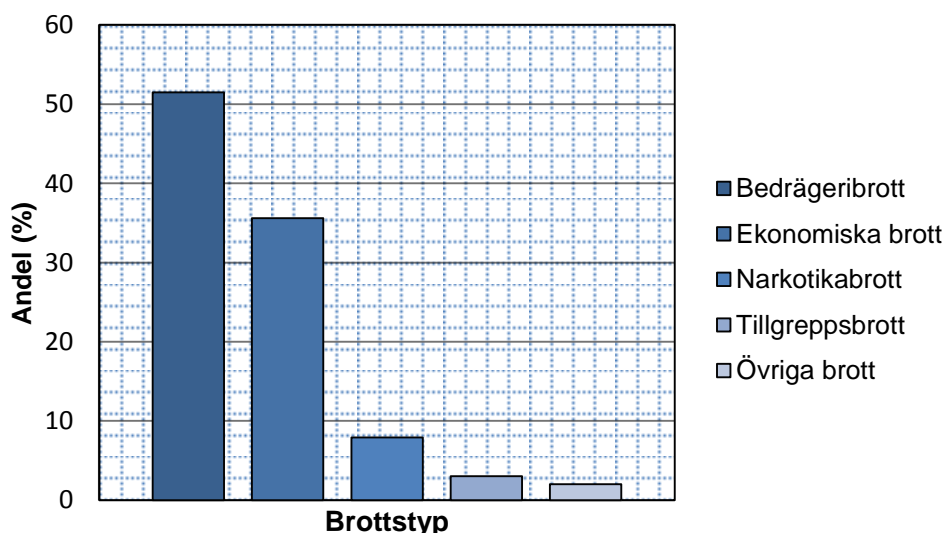

Diagram 1. Instrumentella brott till penningtvätt uttryckt i procent av samtliga fall.

6.1.2 Penningtvättsmetoder

I penningtvättprocessens steg placering användes i 98 % av fallen bankkonton och i 2 % placerades pengarna direkt i någon egendom.

I diagram 2 nedan redovisas vilka metoder som användes i skiktningssfasen. Det vanligaste utfallet var att två skiktningssmetoder användes. Vidare var enbart banktransaktioner det näst vanligaste förfarandet. Vanligtvis när mer än en skiktningssmetod utnyttjades handlade det om kombinationer mellan banktransaktioner, kontantuttag samt postväxlar.

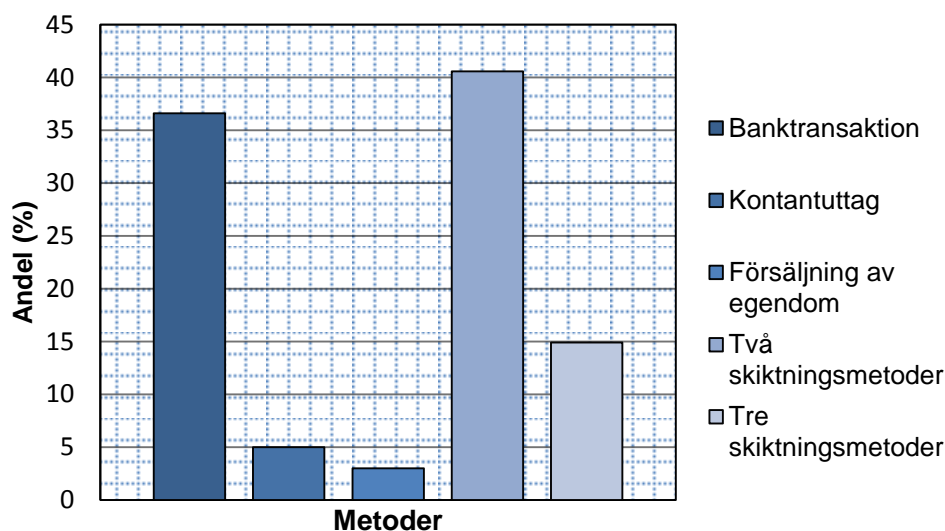

Diagram 2. Metoder som användes i skiktningssfasen uttryckt i procent av samtliga fall.

Nedan visas vilka metoder som användes i integreringsfasen enligt diagram 3. Den metoden med högst andel var falska fakturor. Mestadels rörde det sig om fakturor vilka var utställda för arbete som aldrig hade genomförts. Vidare var det näst vanligast att ingen metod tillämpades i integreringen. Med detta menas att gärningspersonerna hoppade över penningtvätssteget integrering. I tredje hand användes lån som en legitim förklaring till pengarnas ursprung. Bland mer sällan tillämpade tillvägagångssätten återfanns övriga företagsrelaterade samt övriga metoder. I övriga företagsrelaterade metoder återfanns förfarande anslutna till exempelvis nyemissioner, kapitaltillskott samt ROT-avdrag. I övriga metoder påträffades procedurer vilka var kopplade till gåvor och löner.

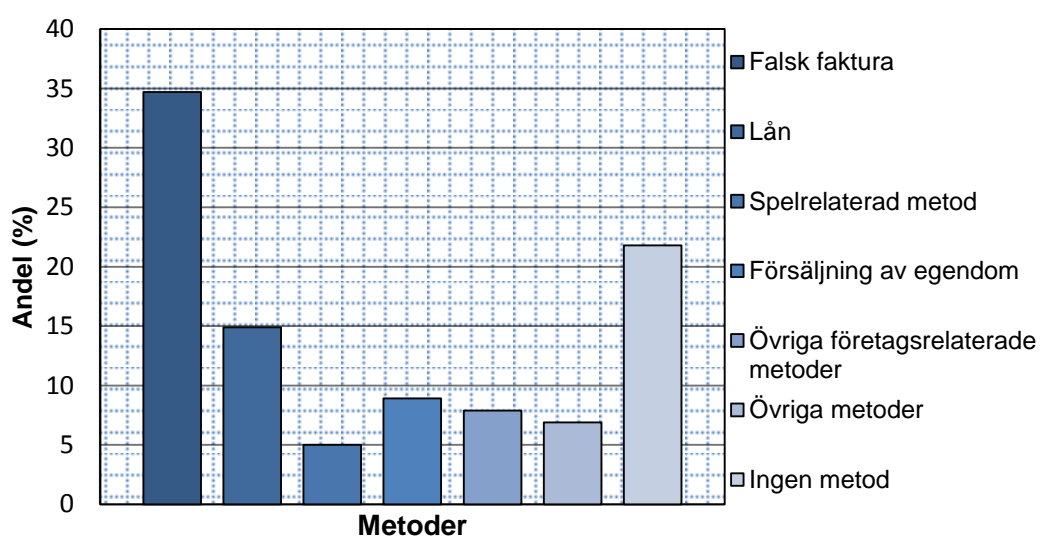

Diagram 3. Metoder som användes i skiktningssfasen uttryckt i procent av samtliga fall.

Som kan ses i diagram 4 återinvesterades pengarna ifrån penningtvätt oftast i företag följt av bland annat lyxkonsumtion, ny brottslighet samt spel. I

lyxkonsumtion ingick inköp av till exempel resor, möbler, märkeskläder samt klockor. Vad det gäller ny brottslighet handlade det oftast om finansiering av narkotikarelaterade brott.

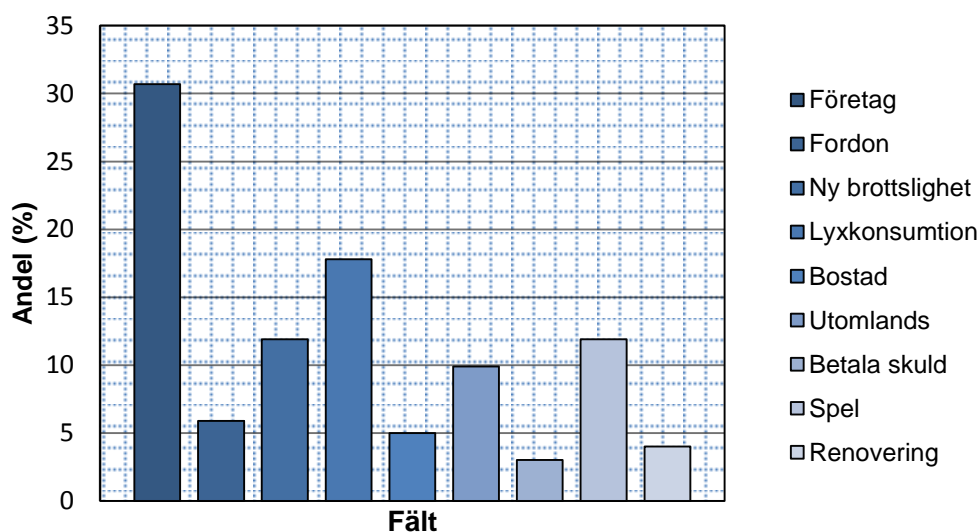

Diagram 4. Fält som pengarna ifrån penningtvätt återinvesterades i uttryckt i procent av samtliga fall.

I diagram 5 redovisas hur stor andel av pengarna som återinvesterades i de olika fälten. Som kan ses investerades nästan alla pengar i företag, utomlands, betalning av skulder samt i bostäder. När pengarna återinvesterades utomlands gick det mestadels till länder i Asien samt Afrika. Beträffande betalning av skulder var det vanligast att skulderna fanns hos andra kriminella vilka var kopplade till organiserade gäng.

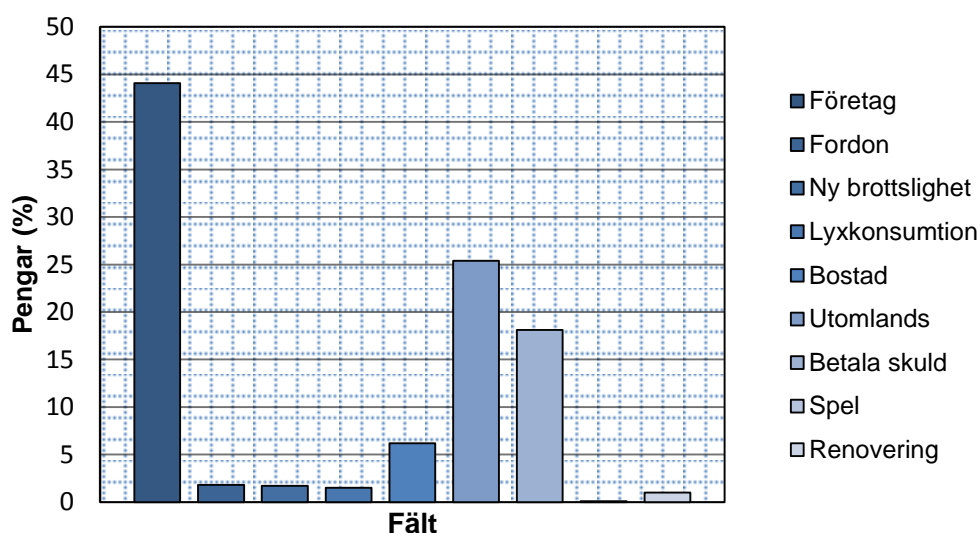

Diagram 5. Fält som pengarna ifrån penningtvätt återinvesterades i uttryckt i procent av alla återinvesterade pengar.

6.1.3 Summor

Nedan visas statistik över summor i penningtvätt enligt tabell 3. Resultatet visar bland annat att det fanns stora differenser mellan hur mycket som penningtvättades i de olika fallen.

Tabell 3. Statistik över summor i penningtvätt vad det gäller minimum, maximum, totalt, medelvärde samt median uttryckt i kronor.

	Min.	Max.	Totalt	Medelvärde	Median
Summor (kr)	7 699	117 000 000	652 254 901	6 457 969	692 183

6.1.4 Antal gärningspersoner

Vad det gäller antalet gärningspersoner vilka var inblandade i penningtvätt varierade detta mellan en och åtta stycken. Medianen för fallen var dock två. Vidare som kan ses i diagram 6 var antalet vanligtvis mellan en och fyra stycken.

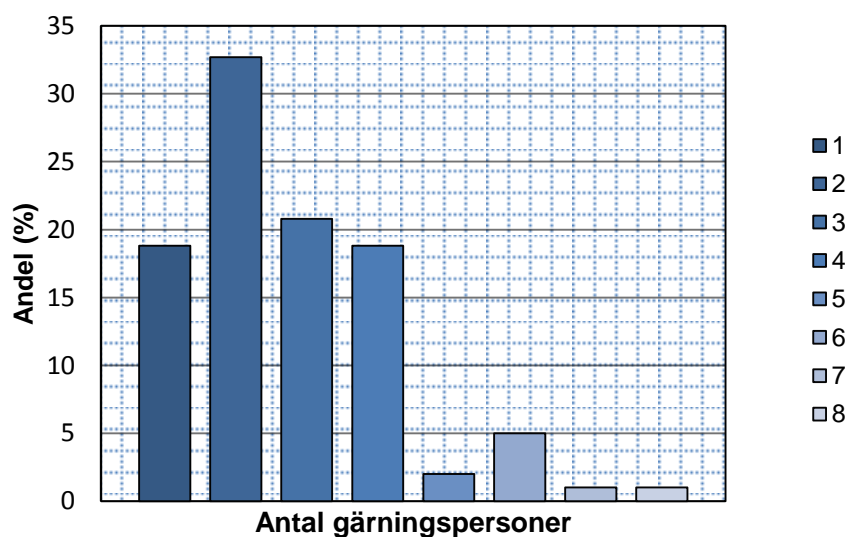

Diagram 6. Antalet gärningspersoner i penningtvätt uttryckt i procent av samtliga fall.

6.1.5 Funktionärer

Nedan visas statistik över närvaro av gångare, smurfar samt kommissionärer i penningtvätt enligt tabell 4. Resultaten visar bland annat att det ej har identifierats något fall med närvaro av en smurf. Gångare fanns emellertid i majoriteten av rättsfallen. Gångarna rekryterades oftast ifrån grupper så som missbrukare, arbetslösa eller ungdomar.

Tabell 4. Förekomsten av närvaro av gångare, smurfar samt kommissionärer i penningtvätt uttryckt i procent av samtliga fall.

Närvaro	Gångare (%)	Smurf (%)	Kommissionär (%)
Ja	58,4	0	5,9
Nej	41,6	100	94,1

6.1.6 Företagsrelaterad penningtvätt

I tabell 5 redovisas statistik över företagsrelaterad penningtvätt samt målvakter/bulvaner. Som exempelvis kan ses var det en minoritet av penningtvättsfallen som var företagsrelaterade.

Tabell 5. Förekomsten av företagsrelaterad penningtvätt uttryckt i procent av samtliga fall samt närvaron av målvakt/bulvan uttryckt i procent av fall med företagsrelaterad penningtvätt.

Förekomst	Företagsrelaterad penningtvätt (%)	Målvakt/bulvan (%)
Ja	40,6	46,3
Nej	59,4	53,7

6.2 Samband i brottsstrukturen

Nedan presenteras statistiska samband mellan olika aspekter av brottsstrukturen uttryckt i sambandsmättet Lambda enligt tabell 6. Lambda varierar mellan 0 och 1 där 0 innebär att inget samband existerar samt 1 betyder ett perfekt samband (Edling & Hedström 2003). Som bland annat kan ses har sambandet mellan återinvesteringar och gångare en moderat styrka samt sambandet mellan skiktningmetoder och gångare är mycket starkt. I tabell 7 och 8 redovisas vilka kombinationer av kategorier inom variablerna som troligtvis skapar sambandens moderata och mycket starka styrka. För återinvesteringar och gångare (tabell 7) torde det vara kombinationerna av kategorierna Företag – Ja, Lyxkonsumtion – Ja, Betalning av skuld – Ja samt Spel - Nej som främst skapar det moderata sambandet. Mellan skiktningmetoder och gångare (tabell 8) torde det vara kombinationerna av kategorierna Banktransaktioner – Nej, Två skiktningmetoder – Ja samt Tre skiktningmetoder – Ja som genererar det mycket starka sambandet.

Tabell 6. Statistiska samband mellan olika aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt uttryckt i sambandsmättet Lambda (λ).

OBEROENDE VARIABLER	BEROENDE VARIABLER					
	Placering	Skiktning	Integrering	Återinvestering	Gångare	Kommissionär
Instrumentella brott	,000	,100	,227	,329	0,190	,000
Placering	-	,033	,030	,029	,048	,000
Skiktning	-	-	,121	,086	,905	,000
Integrering	-	-	-	,286	,262	,000
Återinvestering	-	-	-	-	,500	,000

Tabell 9. Statistiska samband mellan olika aspekter av brottstrukturen för penningtvätt uttryckt i sambandsmättet Eta.

OBEROENDE VARIABLER	BEROENDE VARIABLER	
	Summor	Antal gärningspersoner
Instrumentella brott	,230	,436
Placering	,037	,072
Skiktning	,235	,275
Integrering	,223	,320
Återinvestering	,435	,360
Gångare	,210	,192
Kommissionär	,073	,127

Tabell 10. Medelvärden av penningtvättade summor för kategorierna i återinvestering.

ÅTERINVESTERING	SUMMOR
	Medelvärde
Företag	9 095 347
Fordon	1 989 100
Ny brottslighet	923 177
Lyxkonsumtion	858 932
Bostad	8 086 730
Utomlands	16 591 124
Betala av skuld	39 329 660
Spel	80 469
Renovering	1 631 539

Tabell 11. Medelvärden av antal gärningspersoner till penningtvätt för kategorierna i instrumentella brott.

INSTRUMENTELLA BROTT	ANTAL GÄRNINGSPERSONER
	Medelvärde
Bedrägeribrott	2,33
Ekonomiska brott	3,28
Narkotikabrott	2,63
Tillgreppsbrott	2,33
Övriga brott	6

Nedan i tabell 12 visas det statistiska sambandet mellan summor och antal gärningspersoner uttryckt i sambandsmättet Pearsons r. Pearsons r varierar mellan -1 och 1 där -1 innebär ett perfekt negativt samband och 1 betyder ett idealiskt positivt samband (Djurfeldt m.fl. 2010). Således innebär 0 att inget samband existerar (a a). I Pearsons r ingår även att ange huruvida ett samband är signifikant eller ej (a a). Är ett samband signifikant går det med stor säkerhet att säga att sambandet existerar samt är ett samband ej signifikant betyder det följaktligen motsatsen (a a). Ifall ett samband är signifikant försätts vanligtvis korrelationskoefficienten (r enligt tabell 12) med en stjärna (*) (Djurfeldt m.fl. 2010). Som kan ses är sambandet i tabell 12 ej signifikant vilket gör att det inte med säkerhet går att sia att sambandet gäller. Det har även kontrollerats för icke-linjära samband vilka ej har kunnat identifieras.

Tabell 12. Statistiska sambanden mellan summor och antal gärningspersoner i penningtvätt uttryckt i sambandsmättet Pearsons r.

Oberoende variabler	r	R ²	b
Antal gärningspersoner ^B	,150	0,022	1 831 986

r = korrelationskoefficient (Pearsons r), R² = determinationskoefficient, b = regressionskoefficient, B = Beroende variabel: summor, p = signifikansnivå, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001.

6.3 Gärningspersonernas bakgrunder

För gärningspersonernas bakgrunder redogörs det resultat för kön, ålder, gängtillhörighet samt tidigare brottslighet.

6.3.1 Kön

Resultatet över gärningspersonernas kön visar att 92,4 % var män samt 7,6 % var kvinnor.

6.3.2 Ålder

Vad det gäller statistik över gärningspersonernas åldrar vilka deltog i penningtvätt kan sägas att den yngsta var 17 år samt den äldsta 73 år. Medelvärdet var 38 år.

6.3.3 Gängtillhörighet

Av alla gärningspersoner till penningtvätt har 95,3 % ej någon gängtillhörighet samt 4,7 % har en.

6.3.4 Tidigare brottslighet

Resultatet över den tidigare brottsligheten för gärningspersonerna visade att 54,7 % hade tidigare begått brott samt 38,8 % hade ej gjort det. Bortfallet för variabeln var 6,5 %.

Vad det gäller statistik över antal avsnitt i belastningsregistret vilka gärningspersonerna förekom i var minimum noll och maximum 44 samt ett medelvärde på 4,2 avsnitt.

6.4 Samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och brottsstrukturen

I tabell 13 presenteras samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottsstrukturen. Resultatet visar att statistiska samband existerar ej förutom mellan livsfaser och instrumentella brott där ett svagt samband kan identifieras.

Tabell 13. Statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt uttryckt i sambandsmättet Lambda (λ).

OBEROENDE VARIABLER	BEROENDE VARIABLER						
	Instrumentella brott	Placering	Skiktning	Integrering	Återinvestering	Gångare	Kommissionär
Kön	,000	,000	,039	,000	,012	,069	,000
Livsfas	,306	,000	,039	,089	,058	,000	,000
Tidigare brottslighet	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Kriminell karriär	,175	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Gängtillhörighet	,064	,000	,000	,000	,000	,000	,000

Nedan presenteras statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottsstrukturen enligt tabell 14. Även i detta fall verkar sambanden vara obefintliga förutom ett svagt mellan gängtillhörighet och antal gärningspersoner.

Tabell 14. Statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt uttryckt i sambandsmättet Eta.

OBEROENDE VARIABLER	BEROENDE VARIABLER	
	Summor	Antal gärningspersoner
Kön	,032	,027
Tidigare brottslighet	,055	,120
Gängtillhörighet	,005	,268

Resultaten över statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottstrukturen i tabell 15 visar att finns ett svagt signifikant samband mellan förekomsten av antal avsnitt i belastningsregistret samt antal gärningspersoner i penningtvätt. Sambandet visar att ju fler avsnitt gärningspersonen förekommer i desto fler deltar då i penningtvätten. Det har även kontrollerats för icke-linjära samband vilka ej har kunnat identifieras.

Tabell 15. Statistiska sambanden mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottstrukturen för penningtvätt uttryckt i sambandsmättet Pearsons r.

Oberoende variabler	r	R ²	b
Ålder ^{B1}	,032	,001	50 012
Ålder ^{B2}	,059	,004	,008
Antal avsnitt i belastningsregistret ^{B1}	,061	,004	-159 260
Antal avsnitt i belastningsregistret ^{B2}	0,126*	0,016	0,035

r = korrelationskoefficient (Pearsons r), R² = determinationskoefficient, b = regressionskoefficient, B1 = Beroende variabel: summor, B2 = Beroende variabel: antal gärningspersoner, p = signifikansnivå, *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001.

6.5 Sammanfattande resultat

Ovan har resultaten för studien redovisats i sin helhet. Nedan kommer en redogörelse med sammanfattande resultat för hela studien. Redogörelsen torde ses som en specifikation över de viktigaste resultaten.

Inledningsvis i resultatavsnittet redogjordes det för brottsstrukturen till penningtvätt i Sverige. De instrumentella brott som genererar mest penningtvätt är bedrägeribrott samt ekonomiska brott. Vad det gäller penningtvättsmetoder används bankernas tjänster i störst utsträckning för faserna placering och skiktning. Vidare nyttjas mest falska fakturor i integreringen för att ge en legitim förklaring till pengarnas brottsliga ursprung. Emellertid är det näst vanligaste förfarandet i integreringen att ingen metod tillämpas. Resultatet för återinvesteringen visade att mest pengar investeras i företag och förhållandevis lite investeras i ny brottslighet. Vidare tvättas genomsnittligen ca 700 000-6 500 000 kr per fall. Vad det gäller antal gärningspersoner som deltar i penningtvättsprocessen är det oftast mellan en och fyra men genomsnittligen två. För funktionärer i penningtvätt används gångare i majoriteten av fallen, kommissionärer i enstaka fall samt smurfar används inte alls. En minoritet av fallen är företagsrelaterade.

Resultatavsnittets andra del som redovisades var statistiska samband mellan olika aspekter av brottsstrukturen i penningtvätt i Sverige. Enligt resultaten förekommer ett flertal statistiska samband av moderat eller mycket stark karaktär. Utifrån skiktningmetoder finns en mycket god chans att förutspå förekomsten av gångare

i fallen men även utifrån återinvesteringsfält är chansen relativt god. Vidare är möjligheten tämligen god för att föreåda hur mycket pengar som tvättas utifrån återinvesteringsfält. Vad det gäller förutsägelsen av antal gärningspersoner är även den relativt god utifrån instrumentella brott.

Den tredje resultatdelen vilken det redogjordes för var gärningspersonernas bakgrunder. Nästan uteslutande är det män som är gärningspersoner till penningtvätt. Vad det gäller medelåldern för gärningspersonerna är den 38 år. Vidare är det enbart ett fåtal som har en gängtillhörighet. Majoriteten av alla gärningspersoner har tidigare begått brott samt de förekommer genomsnittligen i ca fyra avsnitt i belastningsregistret.

Avslutningsvis i resultatavsnittet redogjordes det för statistiska samband mellan gärningspersonernas bakgrunder och olika aspekter av brottsstrukturen i penningtvätt. Resultaten visade att endast tre svaga samband kunde identifieras. Dessa var mellan livsfaser och instrumentella brott, gängtillhörighet och antal gärningspersoner samt antal avsnitt i belastningsregistret och antal gärningspersoner.

7 DISKUSSION

Denna diskussion tar avsak i studiens tidigare delar om metoden och resultaten. Konstateranden och resonemang kommer att hållas angående dessa delar nedan.

7.1 Metoddiskussion

I denna metoddiskussion avhandlas validitet, reliabilitet samt bristernas påverkan på resultaten enligt rubrikerna nedan.

7.1.1 Validitet

Graden av validitet handlar ytterst om studiens giltighet på olika plan (Eliasson 2006). Eliasson (a a) menar att god validitet innehar studier vilka exempelvis har utgått ifrån giltig information i materialet. Tidigare har det redogjorts för att materialet i detta fall har varit domslut samt att en brist med detta är att uppgifterna i dessa till viss del förvrängs av gärningspersonerna (Brå 2007d). Det finns då en risk att informationen som utgångspunkt i denna studie ej är helt giltig. Emellertid torde majoriteten av informationen i domsluten vara giltig då uppgifter i dessa oftast är styrkta med flera olika källor som förslagsvis vittnen och telefonavlyssningar (Wennberg 2011). Med andra ord är validiteten på detta plan relativt god.

Vanligtvis, vad det gäller validiteten för kvantitativa studier, diskuteras om det som är avsett att mätas verkligen mäts (Jacobsen 2007). Ett tillvägagångssätt för att få hög validitet på detta plan är att utgå ifrån definitioner vid utförandet (Eliasson 2006). Ett annat sätt är att redogöra tydligt för de val som gjorts i studien så att andra kan betrakta och bedöma huruvida det som är avsett att mätas verkligen har mätts (a a). I denna studie har både definitioner funnits som utgångspunkt samt valen är noggrant redogjorda vilket torde innebära att validiteten är tämligen god även på detta plan.

Ett begrepp för validiteten som oftast diskuteras är extern validitet. Den externa validiteten är kopplad till generaliserbarhet till en större population (Jacobsen 2007). En fråga som bör ställas i detta sammanhang är ifall materialet är

representativt? Brå (2007b och 2007d) menar att domslut ej är representativt för ett fenomen samt att det ej ger en fullständig bild av fenomenet. Detta torde innebära att den externa validiteten för studien ej är särskilt hög. Med andra ord bör resultaten generaliseras till hela Sverige med viss försiktighet.

Sammantaget kan sägas att validiteten för denna studie torde vara relativt hög på många plan men ej vad det gäller den externa validiteten.

7.1.2 Reliabilitet

Reliabilitet handlar i sin ädlaste form om replikerbarhet (Jacobsen 2007). Kan samma resultat fås när någon annan gör om studien? Eliasson (2006) menar att hög validitet kan uppnås bland annat om tillvägagångssättet för studien redovisas explicit så att andra kan göra om den. En genomförlig redovisning om studiens tillvägagångssätt har tidigare gjorts vilket torde innebära en god reliabilitet på detta plan.

Vidare menar Eliasson (a a) att hög reliabilitet även kan uppnås om granskningar vid inmatningen av data görs så att inmatningsfel och felkodningar exkluderas. Ävenledes detta har gjorts i denna studie vilket ökar reliabiliteten.

Jacobsen (2007) anser att god kunskap om statistiska analyser ger en hög reliabilitet om sådana är föremål för en undersökning. Detta eftersom god kunskap säkerställer att rätt analyser har genomförts (a a). Under utbildningens gång har kunskap om statistiska analyser erhållits till en sådan grad att den bör anses tillräcklig för att genomföra analyserna för studien. Med andra ord har en hög reliabilitet uppnåtts på detta plan.

Vad det gäller reliabiliteten bör det även nämnas att ett visst avkall på denna har gjorts då domslutens målsnummer ej har bifogats av etiska skäl. En bifogning av dessa hade lett till en förenkling vid en replikering av studien och således en ökad reliabilitet (se a a). Emellertid har alla val och tillvägagångssätt redovisats på ett sådant sätt att det till viss del bör väga upp uteslutningen av bifogningen av domslutens målsnummer.

Genom ovan resonemang om reliabiliteten kan det argumenteras för att reliabiliteten för denna studie är tämligen hög.

7.1.3 Bristernas påverkan på resultaten

Det har tidigare redogjorts för de brister som finns vad det gäller studiens tillvägagångssätt, material samt variabler. Dessa brister har haft en mer eller mindre påverkan på resultaten. Inledningsvis konstaterades det för bristerna av tillvägagångssättet att dessa inneburit att endast ytlig information har klargjorts om penningtvätt samt att inga fastställanden av kausalitet har kunnat göras. Mer djupgående information om penningtvätt hade varit önskvärt att fånga eftersom det hade lett till en mer reell bild av penningtvätt i Sverige. Att inga fastställanden av kausalitet har kunnat göras har påverkat resultaten på så vis att det ej har gått att säga vilka aspekter av penningtvätt som kommer först i tiden. Exempelvis hade det varit intressant att kunna redovisa om det är återinvesteringfält eller integreringsmetod som kommer först i tiden.

Vad det gäller bristerna för domsluten som material fastställdes det tidigare att dessa är kopplade till att ej spegla all penningtvätt. Detta har lett till att en delvis

utopisk bild av penningtvätt i Sverige har framställts i resultaten. Den ”verkliga” penningtvätten ser således annorlunda ut jämfört med vad som har redovisats i denna studie.

Slutligen, angående bristerna inom metoden, redovisades dessa för variablerna. De främsta bristerna som framfördes var bortfall och avsaknad av information för vissa variabler. För bortfallet klargjordes även att detta hade varit förhållandevis lågt. Bortfallet har således ej haft någon betydande påverkan på resultaten. Avsaknaden av information för vissa variabler har dock medfört att dessa eventuellt ser annorlunda ut i realiteten komparerat med vad som har uppvisats i denna studie. Variablerna *Tidigare brottslighet*, *Antal brott* samt *Kriminell karriär* är med andra ord i underkant vilket även kan ha haft en påverkan på de senare genomförda korrelationsanalyserna. Således kan det finnas fler eller färre samband inom penningtvätt än vad som har rapporterats här.

7.2 Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen behandlas resultaten i relation till teori och tidigare forskning. Vidare föreslås även resultatens användningsområden för Länskriminalpolisen i Skåne. Slutligen redogörs det för vilka framtida studier som behövs om penningtvätt.

7.2.1 Resultaten i relation till teori

Rutinaktivitetsteorin samt differentiella associationsteorin var de kriminologiska synvinklar vilka det redogjordes för som eventuellt skulle kunna förklara penningtvätt. Resultaten diskuteras i relation till dessa nedan enligt den tidigare uppräknade ordningen.

Några av studiens resultat kan relateras till rutinaktivitetsteorin. Ett resultat som torde gå i linje med teorin var att sju kategorier av integreringsmetoder kunde identifieras. Enligt rutinaktivitetsteorin måste bland annat elementet avsaknad av kapabel väktare finnas i en situation för att brott ska kunna begås (Cohen & Felson 1979). Att så många integreringsmetoder identifierades kan tolkas som att det görs försök för att undgå de kapabla väktarna vad det gäller penningtvätt. Således stämmer detta resultat in på teorin.

Det går även att argumentera för att resultaten delvis kan förklaras utifrån differentiella associationsteorin. Teorin menar bland annat att inläring av brott innefattar brottstekniker vilka kan växla i grad av komplexitet (Sutherland & Cressey 1955). I resultaten redovisades penningtvättsmetoder vilka varierade i faserna placering, skiktning och integrering. Genomgående för metoderna var dock att dessa oftast var avancerade. Med detta som bakgrund torde följande konklusion kunna dras: penningtvättsmetoder måste läras in genom interaktioner med andra då dessa är komplicerade och kräver hög kunskap för att genomföras. Det är ej troligt att så avancerade metoder som används i penningtvätt lärs in genom självinläring. Således kan differentiella associationsteorin appliceras på en del av studiens resultat.

7.2.2 Resultaten i ljuset av tidigare forskning

Tidigare i studien beskrevs den tidigare forskningen. Denna kommer att diskuteras utifrån studiens resultat nedan från instrumentella brott till gärningspersoner.

I den tidigare forskningen, vad det gäller instrumentella brott till penningtvätt, finns det en delad syn på huruvida narkotikabrott genererar penningtvätt (se bl.a. van Duyne 2003 m.fl. och Kochan 2005). Resultaten i denna studie ansluter till bilden att narkotikabrott frambringar marginellt med penningtvätt. I endast 7,9 % av fallen var narkotikabrott ett instrumentellt brott jämfört med bedrägeribrott och ekonomiska brott vilka hade andelarna 51,5 % respektive 35,6 %. Beträffande bedrägeribrott har detta ej nämnts i den tidigare forskningen (jfr Schneider 2004 och Arlacchi 1993). En anledning till detta har troligtvis en utgångspunkt i definitionerna för studierna. I exempelvis Brå (2011a) ingår bedrägeribrott i definitionen för ekonomiska brott. Mer konstitutiva definitioner torde vara att separera dessa då de faller under olika avsnitt i svensk lagstiftning (se kap. 9, 10 och 11 BrB samt Skattebrottslagen (1971:69)).

I resultaten för penningtvättssteget placering redovisades att pengarna placeras på bankkonton i nästan varje enskilda fall. Detta överensstämmer med den tidigare forskningen (se bl.a. Brå 2006 och Schneider 2004). Den tidigare forskningen menar dock att placeringen sker ofta med hjälp av smurfar eller kommissionärer (Brå 2011a) något som ej vitsordas genom denna studie. Resultaten här visar på att dessa funktionärer endast utnyttjas i enskilda fall.

Det kan vara intressant att spekulera i vad dessa motsättningar beror på. Unger & den Hertog (2012) menar att det ständigt utvecklas nya metoder inom penningtvätt i takt med att de finansiella institutionerna gör mer grundläggande kontroller. Det är möjligt att denna utveckling har inneburit att smurfar och kommissionärer idag används i en mindre utsträckning då dessa kontrolleras mer rigoröst.

I det akademiska arbetet om penningtvättssteget skiktning har banktransaktioner, kontantuttag och postväxlar lyfts fram som vanliga förvillande åtgärder (Brå 2011a, Schneider 2004 och van Duyne m.fl. 2003). Dessa metoder återkom i resultaten för denna studie. Tidigare rapporter har även lyft fram att kontantuttagen oftast görs av gångare (RKP 2010). Resultaten här visade att i majoriteten av fallen användes gångare vilket därmed bekräftar uppfattningen om att gångare används ofta vid kontantuttag i skiktningen.

I tidigare forskning nämns spelrelaterade metoder, lån, falska fakturor och övriga företagsrelaterade metoder som de flitigast använda legitima förklaringarna i integreringen (se bl.a. Brå 2011a, Brå 2007a och Grahn m.fl. 2010). I denna studie var falska fakturor, lån samt ingen tillämpad metod de mest brukade. Att ingen metod tillämpas är något som ej har omnämnts i den tidigare forskningen.

Även denna gång är det intressant att reflektera över vad skillnaderna beror på. En möjlig förklaring kan vara det som RKP (2010) pointerar nämligen att vissa mönster för penningtvätt har identifierats i Sverige men ej utomlands. En anledning till att penningtvättare i Sverige ej antar integreringssteget kan vara kopplat till att det i den mediala debatten har framställts som att det är okomplicerat att tvätta pengar i just Sverige (se bl.a. Björkdahl 2010 och Grundberg 2010). Således torde en integrering ej behöva göras i varje enskilt fall för att ändå tillgodogöra sig de brottsförvärvade pengarna. Ett sådant förfarande gör processen kortare vilket säkerligen är att föredra som penningtvättare.

De återinvesteringsfält som majoriteten av pengarna hamnade inom, vad det gäller resultaten för denna studie, var företag, utomlands samt betalning av skulder. Tidigare forskning och rapporter pekar på att pengarna återinvesteras vanligtvis i ny brottslighet, bilar, bostäder och utomlands (se bl.a. Fipo 2012, RKP 2010, Schneider 2004 och Örnemark Hansen 1998). Resultaten skiljer sig åt vilket var tämligen väntat då detta område inom penningtvätt är föga utforskat (Engdahl 2010). Mest förvånande torde dock ändå vara att en synnerligen stor andel av pengarna återinvesterades i företag, enligt resultaten här, något som ej har behandlats överhuvudtaget i det vetenskapliga arbetet. Vidare bör det även pointeras att endast 1,7 % av pengarna återinvesterades i ny brottslighet vilket skiljer sig stort ifrån Fipo:s (2012) rapport som menar att en ytterst stor del av pengarna antagligen hamnar i just ny brottslighet. Då resultaten för denna studie går i linje med tidigare akademiska studier över återinvesteringar bör Fipo:s (a a) ansats tas med en stor dos av skepsis.

I mångt och mycket stämmer resultaten här, om gärningspersoner för penningtvätt, överens med den tidigare forskningen. De överensstämmande resultaten är att nästan alla gärningspersonerna är män, en stor andel har tidigare begått brott samt medelåldern är kring 40 år (jfr Brå 2011a). Ett resultat som emellertid ej korresponderar rör antalet gärningspersoner. Schneider (2004) anser att det vanligaste förfarandet är att en ensam gärningsperson genomför penningtvätten. I denna studie menar resultaten att både två och tre gärningspersoner är vanligare än en ensam. Det går att argumentera för att resultatet i denna studie torde vara mer reellt i jämförelse med Schneiders (a a) enligt resonemanget nedan.

Genom denna studie och RKP:s (2010) rapport har det kunnat konstateras att gångare används i majoriteten av alla penningtvättsfall. Vid utnyttjandet av minst en gångare innebär det att antalet gärningspersoner är åtminstone två. Detta talar för att två gärningspersoner är vanligare än en. Således bör resultatet i denna studie, vad det gäller antalet gärningspersoner, anses vara mer reellt jämfört med Schneiders (2004).

7.2.3 Resultatens användningsområden för uppdragsgivaren

Resultaten i denna studie är tänkta att fungera som stöd i verksamheten för uppdragsgivaren Länskriminalpolisen i Skåne, främst vad det gäller deras utredningsarbete av penningtvätt. Resultaten ger en hint om vilka penningtvättsmetoder som används i störst utsträckning i placeringen, skiktningen samt integreringen. Detta torde underlätta utredningsarbetet då det genom resultaten finns en typ av mall för vilka metoder som bör undersökas först vid fastkörning av en utredning eller begränsad vetskap om tillvägagångssättet för ett fall. Vidare ger resultaten över återinvesteringar en förtrolig upplysning om vart pengarna troligtvis har tagit vägen efter en penningtvätt. Denna kunskap efterfrågades särskilt av uppdragsgivaren.

Vidare för uppdragsgivaren kan resultaten i liten mån fungera som en förenklad typ av gärningsmannaprofil. Generellt sett är den typiska gärningspersonen en man i 40-årsåldern med brottslig bakgrund. Emellertid torde denna gärningsmannaprofil vara allt för allmän för att kunna nyttjas i operativ verksamhet. Utifrån de skapade dataseten finns dock möjligheter att göra mer nyanserade gärningsmannaprofiler utifrån exempelvis instrumentella brott,

integreringsmetoder samt återinvesteringsfält. Detta har ej gjorts i denna studie på grund av den korta tidsfristen.

Vid vetenskap i ett specifikt fall om instrumentellt brott, skiktningssmetod samt återinvesteringsfält finns det goda förutsättningar att ta reda på förekomsten av gångare, summor och antal gärningspersoner. Detta eftersom moderata till starka statistiska samband har identifierats mellan dessa. Förevarande kunskap borde också kunna underlätta utredningsarbetet i viss mån. Finns exempelvis vetenskap i ett specificerat fall om att flera skiktningssmetoder har använts är sannolikheten 98 % att åtminstone en gångare har använts. Sådan information torde vara värdefull att ha med i den operativa verksamheten mot penningtvätt.

7.2.4 Framtida studier om penningtvätt

Enligt flera forskare finns det kunskapsbrister om penningtvätt i stort (se bl.a. Schneider 2004, Reuter & Truman 2004 och Engdahl 2010). Det föreligger följaktligen ett behov av framtida studier om penningtvätt. I allmänhet är fler svenska studier om penningtvätt generellt behövliga och i synnerhet om dess gärningspersoner samt återinvesteringsfält. Mer specifikt hade det varit intressant med studier vilka hade använt sig av de metoder som i denna studie ej kunde tillämpas. Med andra ord efterfrågas studier där domslut eller förundersökningsprotokoll används vilka har tagits fram med hjälp av Ekobrottsmyndigheten samt en kompletterande kvalitativ del där före detta gärningspersoner till penningtvätt intervjuas. Även vidare forskning om statistiska samband inom penningtvätt torde vara en lucka som behöver täppas till. Inte minst eftersom sådana resultat skulle kunna nyttjas i rättsväsendets praktiska verksamhet.

8 SLUTSATSER

En ambition med denna studie var att kunna generalisera resultaten till hela Sverige. När slutsatserna ska dras kan det konstateras att generaliseringen bör göras med viss försiktighet då den externa validiteten ej är särskilt hög. Med detta menas ej att resultaten är otjänliga. Resultaten bör mer ses som eventualiteter vilka behöver mer empiri för att styrkas eller motbevisas.

Det finns tydliga mönster för brottsstrukturen av penningtvätt enligt denna studie. Genom resultaten kan en slutsats dras om hur den typiska penningtvätten torde se ut. Denna ser ut på följande vis: Pengarna förvärvas genom ett bedrägeribrott för att sedan placeras på ett bankkonto. Vidare används två skiktningssmetoder för att förvilla vilka varierar mellan banktransaktioner, kontantuttag och postväxlar. Efter det ges en legitim förklaring till pengarnas ursprung i form av en falsk faktura. De ca 700 000 – 6 500 000 kr återinvesteras sedan i ett företag. Antalet gärningspersoner är två stycken där den ena är en gångare.

En annan slutsats som kan dras utifrån resultaten är den typiska gärningspersonen. Denna målades tidigare upp som en man i 40-årsåldern med brottslig bakgrund. Vad det gäller vidare slutsatser om gärningspersonernas brottsliga bakgrunder görs detta med aktsamhet då materialet innehåller brister. Det verkar dock som att gärningspersonerna genomsnittligen förekommer, sedan tidigare, i ca 4 avsnitt i belastningsregistret.

Ytterligare slutsatser rör de statistiska analyserna för studien. Det finns förutsättningar att förebåda vissa aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt utifrån andra. Förekomsten av gängare, summor och antal gärningspersoner kan förutspås utifrån instrumentella brott, skiktningsskiktningar samt återinvesteringsfält. Det verkar däremot ej, i någon större utsträckning, finnas förutsättningar att förutsäga aspekter av brottsstrukturen för penningtvätt utifrån gärningspersonernas bakgrunder. Möjligheterna är med andra ord högst begränsade.

I övrigt dras slutsatsen att resultaten både överensstämmer och motsäger tidigare forskning. Motsägelserna tros bero på exempelvis olika definitioner, utveckling av penningtvättsmetoder samt nationella mönster. Vidare forskning får avgöra huruvida detta stämmer eller ej.

REFERENSER

- Arlacchi, P (1993) Corruption, organized crime and money laundering world-wide. I: Punsch, M; Kolthoff, E; van der Vijver, K och van Vliet, B (red.) *Coping with corruption in a borderless world*. Boston: Kluwer law and taxation publishers, s. 89-104.
- Björkdahl, J (2010) *Lätt tvätta pengar i Sverige*. Dagens juridik. Hämtad 2013-05-15. ><http://www.dagensjuridik.se/2010/11/latt-tvatta-pengar-i-sverige><
- Brå (2003) *Förebygga ekobrott: behov och metoder*, författare Emanuelsson Korsell, L. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2003:1.
- Brå (2005) *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, författare Korsell, L; Heber, A; Sund, B och Vesterhav, D. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2005:11.
- Brå (2006) *Penningtvätt och finansiering av terrorism: kunskapssammanställning av betalningssystemens användning*, författare Forsberg, J & Korsell, L. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Webbrapport 2006:2.
- Brå (2007a) *Vart tog alla pengarna vägen? En studie av narkotikabrottslighetens ekonomihantering*, författare Skinnari, J; Vesterhav, D och Korsell, L. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2007:4.
- Brå (2007b) *Narkotikadistributörer: en studie av grossisterna*, författare Vesterhav, D; Skinnari, J och Korsell, L. Stockholm: Brottsförebyggande rådet: Rapport 2007:7.
- Brå (2007c) *Fina fasader med fixade fakturor: kriminella entreprenader i byggbranschen*, författare Carlström, A och Lantz Hedström, H. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2007:18.
- Brå (2007d) *Organiserat svartarbete i byggbranschen*, författare Carlström, A; Lantz, H och Hedström, A H. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2007:27.
- Brå (2008) *Tillgångsinriktad brottsbekämpning: Myndigheternas arbete med att spåra och återföra utbyte av brott*, författare Vesterhav, D; Forsman, M och Korsell, L. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2008:10.
- Brå (2009a) *Polisens möte med organiserad brottslighet: en undersökning om otillåten påverkan*, författare Baard, P; Skinnari, J; Korsell, L; Weding, L och Heber, A. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2009:7.
- Brå (2009b) *Statistik om penningtvätt och finansiering av terrorism*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2011a) *Penningtvätt: rapportering och hantering av misstänkta transaktioner*, författare Vesterhav, D; Korsell, L; Stenström, A och Skinnari, J. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2011:4.

- Brå (2011b) *Strategiska brott bland unga på 00-talet*, författare Granath, S och Westlund, O. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2011:21.
- Brå (2012) *Utpressning i Sverige: tvistelösning, bestraffning och affärsidé*, författare Wallin, L; Skinnari, J och Korsell, L. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2012:6.
- Cohen, L E & Felson, M (1979) Social change and crime rate trends: a routine activity approach. *American sociological review*, vol. 44, s. 588-608.
- Dahlström, M; Strand-Westerlund, A och Westerlund, G (2011) *Brott & påföljder: en lärobok i straffrätt om brottsbalken*. Stockholm: Bruuns bokförlag.
- Djurfeldt, G; Larsson, R och Stjärnhagen, O (2010) *Statistisk verktyglåda: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- van Duyne, P C; Pheijffer, M; Kuijl, H G; van Dijk, A och Bakker, G (2003) *Financial investigations of crime: a tool of the integral law enforcement approach*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Edling, C & Hedström, P (2003) *Kvantitativa metoder: grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, P (2013a) *Blendow Lexnova*. Hämtad 2013-05-03.
><http://www.lexnova.se/omtjansten.php><
- Ekström, P (2013b) *Rättsfallsarkiv*. Hämtad 2013-05-03.
><http://www.lexnova.se/rattsfallsark.php><
- Eliasson, A (2006) *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Engdahl, O (2010) *Bortom girigheten: ekonomisk brottslighet i bank- och finansbranschen*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Eriksson, L T & Wiedersheim-Paul, F (2006) *Att utreda, forska och rapportera*. Malmö: Liber.
- FATF (2006) *Third mutual evaluation/Detailed assessment report. Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Sweden*. Paris: Financial action task force on money laundering.
- Fipo (2010) *Årsrapport Finanspolisen 2009*. Stockholm: Finanspolisen.
- Fipo (2012) *Finanspolisens årsrapport 2011*. Stockholm: Finanspolisen.
- Gold, M & Levi, M (1994) *Money-Laundering in the UK: an appraisal of suspicion-based reporting*. University of Wales: The Police Foundation.
- Grahn, T; Lundén, F; Madstedt, K och Wendleby, B (2010) *Åtgärder mot penningtvätt m.m.: en praktisk vägledning och kommentar*. Stockholm: Norstedts Juridik.

- Granström, G (2006) Att arbeta med juridiskt material: metodologiska möjligheter och problem. I: Roxell, L och Tiby, E (red.) *Frågor, fält och filter: kriminologisk metodbok*. Lund: Studentlitteratur, s. 231-252.
- Grundberg, S (2010) "Sverige kan bli fristad för penningtvätt". Ekot. Hämtad 2013-05-15.
><http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=3837463><
- Harvey, J (2005) Controlling the flow of money or satisfying the regulators? I: van Duynes, P C; von Lampe, K; van Dijck, M och Newell, J L (red.) *The organised crime economy: managing crime markets in Europe*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, s. 43-64.
- Jacobsen, D I (2007) *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Jacobson, H; Magnusson, D; Romare, J; Sjögren, H och Thörn Berggren, I. (2012) *Svart, grått, vitt: en lärobok om ekonomisk brottslighet*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, O (1999) *Utvärdering – mer än metod: en översikt*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Kochan, N (2005) *The washing machine: how money laundering and terrorist financing soils us*. Mason: The Thomson Corporation.
- Langenskiöld, A (2007) Penningtvätt och finansiering av terrorism. I: Hartelius, J (red.) *Systemhotande brottslighet*. Halmstad: Langenskiöld, s. 34-50.
- Levi, M (2002) Money laundering and its regulation. *American academy of political and social science*, vol. 582, s. 181–194.
- Malterud, K (2009) *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pallant, J (2007) *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS*. Maidenhead: Open University Press.
- Paoli, L (2000) Qualitative methodology at the edge: assessing Italian mafia groups' involvement in drug trafficking. *Understanding and responding to drug use: the role of qualitative research*. Luxemburg: European monitoring centre for drugs and drug addiction, s. 191–196.
- Powis, R E (1992) *The money launderers: lessons from the drug wars – how billions of illegal dollars are washed through banks & businesses*. Chicago: Probus publishing company.
- Regeringskansliet (2013) *Penningtvätt - kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud*. Hämtad 2013-04-17.
><http://www.regeringen.se/sb/d/15631/a/188286><
- Reuter, P & Truman, E M (2004) *Chasing dirty money: the fight against money laundering*. Washington D.C.: Institute for international economics.

- RKP (2010) *Penningtvätt inom den grova organiserade brottsligheten*. Stockholm: Rikskriminalpolisen. Rapport 2010:2.
- Rose, R M (2003) Another deal, another dollar. *Security management*, vol. 47, s. 121–127.
- Sarnecki, J (2009) *Introduktion till kriminologin*. Lund: Studentlitteratur.
- Schneider, S (2004) *Money Laundering in Canada: an analysis of RCMP cases*. York University: Nathanson Centre for the Study of Organized Crime and Corruption.
- Schneider, S & Windischbauer, U (2008) Money laundering: some facts. *European journal of law and economics*, vol. 26, s. 387-404.
- SOU (2012) *Penningtvätt: kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud*. Stockholm: Elanders Sverige AB. SOU 2012:12.
- Stattin, H & Magnusson, D (1991) Stability and change in criminal behavior up to age 30. *The British journal of criminology*, vol. 31, s. 327-345.
- Sutherland, E H & Cressey D R (1955) *Principles of criminology*. New York: Lippincott.
- Trochim, W M K (2006) *Types of designs*. Hämtad 2012-05-11.
><http://www.socialresearchmethods.net/kb/destypes.php><
- Unger, B & den Hertog J (2012) Water always finds its way: identifying new forms of money laundering. *Crime, law and social change journal*, vol. 57, s. 287-304.
- Wennberg, S (2011) *Introduktion till straffrätten*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Örnemark Hansen, H (1998) *Penningtvätt: ett urvattnat begrepp?* Stockholm: Norstedts juridik.

Författningar

- Lag (1998:620) om belastningsregister.
- Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.
- Penninghäleri: 9 kap. 6a § Brottsbalken, lag (1999:164).
- Penninghäleriförseelse: 9 kap. 7a § Brottsbalken, lag (1999:164).
- Om bedrägeri och annan oredlighet, 9 kap. Brottsbalken, lag (1962:700).
- Om förskingring och annan trolöshet, kap. 10 Brottsbalken, lag (1962:700).
- Om brott mot borgenärer m.m. kap. 11 Brottsbalken, lag (1962:700).
- Skattebrottslagen (1971:69).

BILAGA 1: VARIABLER FÖR BROTTSTRUKTUREN

Följande variabler och tillhörande kategorier återfanns i datasetet för brottstrukturen:

1. Instrumentella brott – *Bedrägeribrott, Ekonomiska brott, Narkotikabrott, Tillgreppsbrott och Övriga brott*. Instrumentella brott som variabel valdes eftersom den återfinns i viss mån i den tidigare forskningen om penningtvätt (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003) samt kategorierna delades in utifrån avsnitt i Brottsbalken samt specialstrafflagarna
2. Placering – *Bankkonto och Egendom*. Placering valdes då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna framtogs främst utifrån förkodningen
3. Skiktning – *Banktransaktion, Kontantuttag, Sälja egendom, Två skiktningssmetoder och Tre Skiktningssmetoder*. Skiktning valdes då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna framtogs främst utifrån förkodningen
4. Integrering – *Falsk faktura, Lån, Spelrelaterat, Försäljning av egendom, Övriga företagsrelaterade metoder och Övriga metoder*. Integrering valdes då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna framtogs främst utifrån förkodningen
5. Återinvestering – *Företag, Fordon, Ny brottslighet, Lyxkonsumtion, Bostad, Utomlands, Betala av skuld, Spel och Renovering*. Återinvestering valdes då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna framtogs främst utifrån förkodningen
6. Antal gärningspersoner. Denna variabel framtogs eftersom det skulle vara intressant att få en fördjupad kunskap om detta
7. Summor. Denna variabel framtogs eftersom det skulle vara intressant att få en fördjupad kunskap om detta
8. Företagsrelaterad penningtvätt – *Ja och Nej*. Denna variabel framtogs eftersom det skulle vara intressant att få en fördjupad kunskap om detta
9. Gångare – *Ja och Nej*. Denna variabel framtogs då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna syftar till fenomenets närvaro
10. Smurf – *Ja och Nej*. Denna variabel framtogs då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna syftar till fenomenets närvaro
11. Kommissionär – *Ja och Nej*. Denna variabel framtogs då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Kategorierna syftar till fenomenets närvaro

12. Målvakt/Bulvan – *Ja* och *Nej*. Denna variabel framtoqs då den återfinns i tidigare forskning (se bl.a. van Duyne m.fl. 2003). Målvakt och Bulvan slog ihop då det i domsluten kunde vara svårt att skilja mellan dessa. Kategorierna syftar till fenomenets närvaro

BILAGA 2: VARIABLER FÖR GÄRNINGSPERSONERNAS BAKGRUNDER

Följande variabler och tillhörande kategorier återfanns i datasetet för gärningspersonernas bakgrunder:

1. Kön – *Man* och *Kvinna*. Denna variabel framtogs eftersom det skulle vara intressant att få en fördjupad kunskap om detta
2. Ålder. Ålder valdes som var variabel eftersom den återfinns till viss del i den tidigare forskningen (se bl.a. Brå 2011a)
3. Gängtillhörighet – *Ja* och *Nej*. Denna variabel framtogs eftersom det skulle vara intressant att få en fördjupad kunskap om detta. Kategorierna syftar till fenomenets närvaro
4. Tidigare brottslighet – *Ja* och *Nej*. Med tidigare brottslighet menas huruvida en individ förekommer i belastningsregistret eller ej. Denna valdes eftersom den återfinns till viss del i den tidigare forskningen (se bl.a. Brå 2011a). Kategorierna syftar till fenomenets närvaro
5. Antal brott. Med antal brott menas antal avsnitt individen förekommer i, i belastningsregistret. Denna valdes eftersom den återfinns till viss del i den tidigare forskningen (se bl.a. Brå 2011a)
6. Livsfaser – *Ungdom* (17-20 år), *Ung vuxen* (21-30 år), *Vuxen* (31-45 år), *Medelålders* (46-60 år) och *Äldre* (61 år -). Kategoriseringen har gjorts med viss inspiration ifrån Stattin & Magnusson (1991). Kodningen gjordes utifrån *Ålder* för att anpassa variabeln till en viss typ av statistisk analys
7. Kriminell karriär – *Icke kriminell* (0 brott), *Tillfällsbrottsling* (1-2 brott), *Återfallsbrottsling* (3-7 brott) och *Kroniskt kriminell* (8 brott -). Kategoriseringen har gjorts utifrån Brå (2011b). Vidare för kodningen gjordes den från *Antal brott* för att anpassa variabeln till en viss typ av statistisk analys